

TOMASZ TOMASZEWSKI

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ROZŁAM W PROGRAMIE TRZECIM POLSKIEGO RADIA W LATACH 2019–2022 W ŚWIETLE WYBRANYCH DONIESIEŃ Z PORTALI INTERNETOWYCH PRESS.PL ORAZ WIRTUALNEMEDIA.PL

Słowa kluczowe: media, polityka, polityzacja mediów, Program Trzeci Polskiego Radia

1. Wprowadzenie. 2. Program Trzeci Polskiego Radia – dzieje stacji. 3. Afery, skandale, protesty – ciemne karty z przeszłości Polskiego Radia. 4. Historia rozłamu w radiowej Trójce: okres 2016–2019 i exodus 2020 r. 5. Rozłam w Programie Trzecim Polskiego Radia w latach 2019–2022 – część badawcza. 6. Wyniki analizy. Wnioski

1. WPROWADZENIE

Celem artykułu jest wykazanie – poprzez wydźwięk przekazów portali traktujących o branży medialnej – niechybnego kierunku, w którym podąża radiowa Trójka po nastaniu zmian władzy w Polsce po 2015 r.¹. Na sprawę można spojrzeć w szerszym kontekście – Trzeci Program Polskiego Radia (PR3) to tylko jedna z kilku instytucji, wchodzących w skład mediów publicznych. Zubożenie warstwy merytorycznej, liczne afery o charakterze politycznym, redakcyjne kumoterstwo, upolitycznienie formowanego przekazu na zdecydowaną i niekwestionowaną korzyść rządzącej partii Prawo i Sprawiedliwość – to cechy wspólne zarówno dla rozgłośni, jak i telewizji publicznej po wyborach z 2015 r.². Autor nie ukrywa pesymizmu względem przyszłości mediów publicznych, które w ciągu kilku lat przekształciły się w twór całkowicie zależny od interesu partyjnego, nawiązując tym samym

---

¹ O. Annusewicz, „Ramowanie «dobrej zmiany». Ramy językowe kampanii wyborczej Prawa i Sprawiedliwości na Twitterze w 2015 roku”. *Kwartalnik Naukowy OAP UW „e-Politikon* 2016, 17, 75–96.

² L. Szot, *Między wolnością a upolitycznieniem mediów publicznych*, *Przegląd Politologiczny* 2020 (2), 157–177.

do swoich odpowiedników z Węgier za rządów premiera Viktora Orbána oraz Turcji, w której władzę pełni Recep Tayyip Erdoğan³.

Niniejsza publikacja powstawała w kilku etapach. W pierwszej kolejności autor rozpoczął długi proces zbierania materiału źródłowego do części badawczej, zbierając łącznie 183 artykuły z portali wirtualnemedi.pl oraz press.pl, które podejmowały zagadnienie rozłamu w Programie Trzecim Polskiego Radia. Podstawową metodą badawczą była analiza zawartości mediów. Podczas procesu sporządzania bibliografii do poruszanego w pracy zagadnienia, autor posłużył się literaturą traktującą o dziejach radiofonii, zwłaszcza w ujęciu Polskiego Radia. W tym aspekcie zaskakiwać może stosunkowo niewielka liczba publikacji na temat rodzimej rozgłośni publicznej, szczególnie przy zagadnieniach historycznych. Na osobne wyróżnienie zasługuje więc szereg pozycji autorstwa Macieja Józefa Kwiatkowskiego, który jako jedyny podjął się dogłębnej dokumentacji losów Polskiego Radia od początków istnienia spółki do początku lat 90. XX w. W artykule można odnaleźć zarys historyczny Programu Trzeciego, zagadnienia kontrowersyjnych epizodów z dziejów radiofonii publicznej, a także historię Trójki po 2016 r., objaśnienie metodologiczne zastosowanej w pracy analizy zawartości mediów wraz z graficznym wyszczególnieniem przyjętego klucza kategoryzacyjnego, przedstawienie wyników badań oraz wnioski.

2. PROGRAM TRZECI POLSKIEGO RADIA – DZIEJE STACJI

Przypadająca na czasy powojenne popularność radia jako medium w Polsce, skłoniła ówczesnego monopolistę, Polskie Radio, do rozszerzenia zakresu działalności. Po powołaniu (w 1926 r.) Programu I oraz (formalnie w 1949 r.) Programu II, podjęto próbę utworzenia trzeciej radiostacji, wchodzącej w skład ogólnopolskiego programu publicznej rozgłośni.

Stworzenie zamysłu programowego Trójki przypisywane jest Stanisławowi Stampflowi, redaktorowi Polskiego Radia i jednemu ze współautorów słuchowiska „Matysiakowie”⁴. Program III kreowano na stację, której grupę docelową stanowić miała młodzież, ze szczególnym uwzględnieniem społeczności studenckiej. Opracowaną strategię Stampfl przedstawił do rozpatrzenia I sekretarzowi Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, Władysławowi Gomułce, oraz przewodniczącemu Komitetu ds. Radia i Telewizji, Włodzimierzowi Sokorskiemu. Władze zatwierdziły koncept Programu Trzeciego. Wedle ich założeń, Trójka jako swoisty „wentyl bezpieczeństwa”⁵ miała za zadanie odciągnąć polską młodzież inteligencką od wpływu mediów zachodnich (w tym tamtejszych radiostacji,

³ A. Chapman, Pluralism under attack: the assault on press freedom in Poland. *Freedom House 2017*, https://freedomhouse.org/sites/default/files/FH_Poland_Report_Final_2017.pdf (dostęp: 5.10.2023).

⁴ C. Łazarewicz, *Trójka mówiła do słuchaczy, jakby Wojciech Mann i Marek Niedźwiecki to bylinasiznajomi*, <https://wyborcza.pl/alehistoria/7,121681,25994959,trojka-mowila-do-sluchaczy-jakby-wojciech-mann-i-marek.html> (dostęp: 13.12.2022).

⁵ M. Hopfinger, *Radio – platforma audialna*, Łódź 2017, 20.

zwłaszcza w ujęciu Radia Wolna Europa, Radia Monte Carlo oraz Radia Luxembourg), podtrzymując jednocześnie możliwość indoktrynacji⁶.

Program III rozpoczął próbną nadawanie na falach ultrakrótkich 1 marca 1958 r. Z racji niewielkiego zasięgu odbiór stacji możliwy był tylko na terenie Warszawy (z której nadawano sygnał), Katowic i Opola⁷. Stacja nadawała tymczasowy sygnał w bloku godzinowym między 20⁰⁰ a 21⁰⁰, a pozostały czas antenowy poświęcony był na retransmisję Programu II⁸.

Na pasmo ogólnopolskie Program 3 wszedł 1 kwietnia 1962 r. Tego dnia spiker oraz aktor Teatru Polskiego Radia, Stefan Jan Popoff, zainaugurował działanie stacji, wypowiadając niniejsze słowa: „Tu Program Trzeci z Warszawy. Z wrodzoną Nam skromnością muszę od razu zaznaczyć, że nasz dzisiejszy program przedstawia się imponująco”⁹. Pierwszą autorską pozycję, nadaną premierowo przez Program Trzeci 10 marca 1962 r., stanowiły „Piosenki, jakich nie było”, współprowadzone przez duet Marek Gaszyński – Witold Pograniczny¹⁰.

Pierwszym dyrektorem Trójki mianowano Edwarda Fiszera, a w roli kierownika pionu muzycznego obsadzono Mateusza Świącickiego¹¹. Redaktor Świącicki jest zarazem autorem pierwszej cyklicznej audycji, jaką było dane usłyszeć w Programie III, zatytułowanej roboczo „Mój Magnetofon”, która po kilku latach zmieniła swoją nazwę na (obecną z drobnymi przerwami na antenie aż do kwietnia 2021 r.) „Muzyczną pocztę UKF”. Początkowo stacja nadawała program przez niespełna dwie godziny dziennie, przeważnie w godzinach wieczornych – od 19³⁰ do 23⁰⁰¹².

Radiową „Trójkę” od poprzedniczek różniła nie tylko wizja programowa stacji (w której publicystykę o wydźwięku propagandowym – bardzo istotną, zwłaszcza dla Programu I – traktowano z niższym priorytetem), ale również charakterystyka muzyczna. Dotychczas Polskie Radio preferowało na swych antenach muzykę polską, wspartą z rzadka utworami artystów z zaprzyjaźnionego politycznie Bloku Wschodniego¹³. Program III przełamał barierę eteru, rozpoczynając emisję zagranicznej muzyki rock’n’rollowej oraz promocję (zainspirowanej ów gatunkiem) polskiej sceny big-beatowej. Działania te obecne były nie tylko w sferze radiowej. Już rok po przyznaniu Programowi III koncesji ogólnopolskiej, dziennikarze

⁶ C. Łazarewicz, E. Winnicka, *Zapraszamy do Trójki*, Warszawa 2012, 8–10.

⁷ M.J. Kwiatkowski, *60 lat Polskiego Radia (Próba syntezy)*, Zeszyty Prasoznawcze nr 1 (107), Kraków 1986..

⁸ Gazeta Kongresy, *Telegraficzny skrót historii kultowego Programu Trzeciego* <https://www.gazetakongresy.pl/telegraficzny-skrót-historii-kultowego-programu-trzeciego/> (dostęp: 14.12.2022).

⁹ C. Łazarewicz, E. Winnicka, dz.cyt., 5.

¹⁰ Interia, *1 kwietnia 1962 r. Program III Polskiego Radia rozpoczyna nadawanie jako program ogólnopolski* <https://historia.interia.pl/kartka-z-kalendarza/news-1-kwietnia-1962-r-program-iii-polskiego-radia-rozpoczyna-nad,nId,1401472> (dostęp: 18.12.2022).

¹¹ Trójka Polskie Radio, *Tak rodziła się radiowa Trójka. Historia Programu 3 Polskiego Radia* <https://trojka.polskieradio.pl/artykul/2931544,Tak-rodzi%C5%82a-si%C4%99-radiowa-Tr%C3%B3jka-Historia-Programu-3-Polskiego-Radia> (dostęp: 19.12.2022).

¹² Godziny nadawania Programu Trzeciego w latach 60., <http://trojkofan.pl/historia-godziny-nadawania.html> (dostęp: 01.09.2022).

¹³ Polskie Radio, *Tak rodziła się radiowa „Trójka”*, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artyku-1/1411355,Tak-rodzila-sie-radiowa-Trojka> (dostęp: 26.11.2022).

stacji: Edward Fiszer, Marek Gaszyński, Jerzy Grygolunas, Witold Pograniczny oraz Mateusz Świącicki zorganizowali (we współpracy z burmistrzem miasta Opole – Karolem Musiołem) pierwszą edycję Krajowego Festiwalu Piosenki Polskiej¹⁴.

„Trójka” była prowadzona w sposób odmienny także pod kątem czysto prezen-ter-skim¹⁵. Prowadzący audycję – pomimo obowiązku posiadania kart mikrofono-nych, tj. zezwolenia, upoważniającego do występowania na antenie i tworzenia au-dycji w duchu najwyższej poprawności językowej – otrzymali zgodę na prowadzenie programów w mniej zobowiązującej i oficjalnej formie. Cechą charakterystyczną Programu III stała się dominacja w ramówce audycji autorskich. Ich szczególnym orędownikiem był Andrzej Korman, mianowany w 1967 r. na dyrektora muzyczne-go stacji. To za sprawą jego działań powstały audycje, takie jak „Trzy kwadranse Jazzu” (do chwili obecnej niezmiennie prowadzone przez Jana Ptaszyna Wróblew-skiego¹⁶) czy „Klub grającego krążka”, którego był współprowadzącym¹⁷. Korman wprowadził również do stacji późniejsze ikony Polskiego Radia – w 1967 r. po raz pierwszy za mikrofonem Programu III zasiadł Wojciech Mann, a w lipcu 1968 r., z inicjatywy Kormana, do roli prezenterów audycji MiniMax zostali wybrani Ta-deusz Sznuć oraz Piotr Kaczkowski, ten drugi prowadził program nieprzerwanie do 2020 r.

Wraz z nastaniem lat 70. Trójka nadawała program już przez 19 godzin dziennie (od 5 do północy). Stacja zaczęła emitować zagraniczną muzykę rockową, co po-zwoliło na jeszcze szerszą niż dotychczas skalę wypromować Program Trzeci wśród młodego audytorium. Nowość w ramówce stanowiły seriale radiowe oraz słuchowi-ska rozrywkowe. Najsłynniejsze z nich – „Rodzina Poszepezyńskich” na podstawie scenariusza Jacka Janczarskiego i Macieja Zembatego, było parodią obecnego w Pro-gramie Pierwszym (i promującego wartości socjalistyczne) słuchowiska „Matysia-kowie”¹⁸. W 1974 r. do ramówki została włączona audycja „Zapraszamy do Trójki”, która później stała się jedną ze sztandarowych pozycji stacji, a w pierwotnym zamy-śle była programem muzycznym z krótkimi wstawkami informacyjnymi¹⁹.

Rosnące niepokoje na scenie politycznej i problemy natury cenzorskiej w dru-giej połowie lat 70. zahamowały rozwój niektórych audycji Programu Trzecie-go. Z tegoż powodu w 1976 r. zawieszono nadawanie „Ilustrowanego Magazynu Autorów”, znanego wcześniej pod nazwą „Ilustrowany Tygodnik Rozrywkowy”²⁰.

¹⁴ Trójka Polskie Radio, *Jak narodził się KFPP w Opolu? „Zacząło się od Trójki”*, <https://trojka.polskieradio.pl/arttykul/2799702> (dostęp: 27.11.2022)

¹⁵ K. Kaszewski, *Media o sobie. Językowe elementy autopromocyjne w przekazach informacyj-nych prasy, radia i telewizji*, Warszawa 2018, 292.

¹⁶ Polskie Radio, *Jan Ptaszyn Wróblewski o początkach jazzowania*, <https://www.polskieradio.pl/8/402/Artykul/399938,Jan-Ptaszyn-Wroblewski-o-poczatkach-jazzowania> (dostęp: 15.12.2022)

¹⁷ Wykaz historycznych audycji Programu Trzeciego w archiwalnej bazie serwisu Trójkofan, https://web.archive.org/web/20200128125720/http://www.trojkofan.trojka.info/Wykaz_audycji.ods (dostęp: 10.09.2022).

¹⁸ G. Łęcicki, *Censorship in People's Poland*, *Żurnalistikos tyrimai*, 2017, nr 10, 164-165.

¹⁹ I. Mirecka, *Trójka zmusza do myślenia*, <https://www.tygodnikprzeglad.pl/trojka-zmusza-do-myslania/> (dostęp: 15.12.2022).

²⁰ Polskie Radio, *„Ilustrowany Tygodnik Rozrywkowy” – tego słuchala cała Polska*, <https://www.polskieradio.pl/8/402/Artykul/399938,Ilustrowany-Tygodnik-Rozrywkowy--tego-sluchala-cala-Polska>

Wydarzenia polityczne w kraju doprowadziły również do kilkumiesięcznego zawieszenia funkcjonowania rozgłośni, co nastąpiło wraz z ustanowieniem stanu wojennego w Polsce. Po powrocie stacji do nadawania w kwietniu 1982 r. z ramówki zniknęło wiele luźniejszych tematycznie pozycji, na czele z utrzymywanym w klimacie satyrycznego komentarza wydarzeń krajowych magazynu „60 minut na godzinę”. Audycja „Zapraszamy do Trójki” przeszła zmianę formatu, odrzucając formułę sprzed uchwalenia stanu wojennego, przechodząc z pasma audycyjnego (kilku mini-audycji w ciągu dnia) na magazyn informacyjny nadawany „na żywo”, z udziałem (łączyjących się telefonicznie) słuchaczy²¹. W tym samym roku na antenie radiowej Trójki debiuty radiowe zaliczyli: Marek Niedźwiecki – jeden z najśłynniejszych prezenterów w historii Polskiego Radia i autor sztandarowego programu rozgłośni („Listy przebojów Programu Trzeciego”, której premierowa emisja nastąpiła 24 kwietnia 1982 r.²²) oraz Tomasz Beksiński, charyzmatyczny znawca kultury anglojęzycznej i prowadzący audycję „Nowa Płyta”²³. W 1983 r. pieczę nad Programem Trzecim w roli dyrektora programowego objął Wiktor Legowicz, który piastował niniejszą funkcję aż do 1991 r, przeprowadzając stację przez okres transformacji systemowej w Polsce. Tego samego [1983] roku odbywa się tzw. „zerowa” edycja Topu Wszech Czasów, który stał się jednym z najbardziej rozpoznawalnych programów w historii Polskiego Radia²⁴.

Trójka lat 90. to punkt zwrotny w dziejach stacji. Ta – pozostając w ramach rozgłośni o profilu głównie muzyczno-rozrywkowym, zintensyfikowała rozwój sekcji publicystyczno-informacyjnej. Z inicjatywy następcy Legowicza, Grzegorza Miecugowa, Program Trzeci otrzymał swój osobny newsroom, który od tej pory stał się głównym źródłem pozyskiwanych wiadomości do serwisów informacyjnych, zresztą również usprawnionych względem dotychczasowego stanu – nadawane były w dwóch blokach: porannym (od 6⁰⁰ do 9⁰⁰) oraz popołudniowym (od 16⁰⁰ do 19⁰⁰). Główną pozycją publicystyczną stacji została audycja „Puls Trójki”, traktująca o aktualnościach z kraju i ze świata. Od 1995 r. Trójka zaczęła nadawać program całodobowy, a rok później uruchomiła platformę, umożliwiającą odsłuch Programu Trzeciego za pośrednictwem Internetu²⁵.

W XXI w. Program Trzeci wstąpił jako czwarta stacja radiowa o największym udziale w rynku z wynikiem 6%²⁶, ustępując jedynie: komercyjnym stacjom

---

polskieradio.pl/39/156/Artykul/1332857,Ilustrowany-Tygodnik-Rozrywkowy-tego-sluchala-cala-Polska (dostęp: 30.11.2022).

²¹ C. Łazarewicz, E. Winnicka, dz.cyt., 84–87.

²² Notowanie nr 1 „Listy Przebojów Programu Trzeciego”, <https://lp3.polskieradio.pl/lp3/1> (dostęp: 14.12.2022).

²³ Trójka Polskie Radio, *Ważne słowa i piękna muzyka. Ostatnia audycja Tomasza Beksińskiego*, <https://trojka.polskieradio.pl/artykul/1673176> (dostęp: 18.12.2022).

²⁴ J. Kowalski, *Niedźwiecki, Stelmach i Lukawski poprowadzą 1 stycznia „Top Wszech Czasów” w Radiu 357*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/radio-357-top-wszech-czasow-emisja-1-stycznia-prowadzacy-marek-niedzwiecki-piotr-stelmach-marcin-lukawski-opinie-trojka> (dostęp: 20.12.2022)

²⁵ A. Trudzik, *Z eteru do cyberprzestrzeni. Radiowa Trójka w Internecie, Media – kultura popularna – polityka: Wzajemne oddziaływania i nowe zjawiska*, Kraków 2014, 86.

²⁶ M. Trochimiuk, *Przemiany w zwyczajach słuchania radia w latach 2001–2010*, Warszawa 2012, 2.

RMF FM oraz Radio Zet (obydwie rozgłośnie uzyskały wynik 20%) oraz Programowi Pierwszemu (18%)²⁷. Stacja, wykorzystując swoją markę, zaangażowała się w liczne akcje społeczne. Jedną z nich, praktykowaną corocznie w latach 2000–2019 była akcja „Przyjaciele Karpią”, z której dochód trafiał na fundacje współpracujące z Agencją Muzyczną Polskiego Radia²⁸. W 2005 r. stacja przeszła zmianę wizerunkową, otrzymując (wraz z Programem Pierwszym, Programem Drugim, Radiem Bis oraz Radiem Parlament) nową oprawę graficzną, obecną do dziś.

3. AFERY, SKANDALE, PROTESTY – CIEMNE KARTY Z PRZESZŁOŚCI POLSKIEGO RADIA

Kontrowersje towarzyszyły działalności Polskiego Radia już od samych początków nadawania. Polskie Radio, sprawujące od 1935 r. miano ‘nadawcy publicznego’ jako rozgłośnia figurowała aż do 1990 r. bez realnej konkurencji rynkowej, działając w sposób wyraźnie zależny od władz. Ta bliska zależność była przyczynkiem wielu podważanych kart w jego historii – od audycji o wydzwiku wyraźnie propagandowym, przez kwestionowaną (pod kątem dziennikarskim) działalność w strukturach Polskiego Radia osób spoufalconych z ówczesnie panującymi władzami, po – niezrozumiałą dla słuchaczy – politykę programową stacji. Na tym etapie analizy autor dokonuje próby odpowiedzi na fundamentalne pytania: „Jak kształtowała się historia Polskiego Radia, ze szczególnym uwzględnieniem kontrowersyjnych okresów jego działalności?”.

Kiedy w październiku 1924 r. Polskie Towarzystwo Radiotechniczne (PTR) wyemitowało pierwszy próbny sygnał radiowy, inicjatywa ta została odebrana przychylnie przez społeczność. Radio, wówczas wynalazek początkujący swój byt na terytorium Rzeczypospolitej, było dotychczas domeną wojska²⁹. Jednakże, dzięki zaangażowaniu PTR, został on przydzielony również do użytku publicznego, co doprowadziło do jego popularyzacji na terytorium kraju i kreowania się grup radiofonicznych między entuzjastami nowej technologii.

Mimo pozycji prekursora radiofonii publicznej w Polsce oraz lepszego zaplecza technicznego, Polskie Towarzystwo Radiotechniczne nie otrzymało nominacji w konkursie „na eksploatację ogólnopolskiej sieci radiofonicznej”, którego finałowy etap datuje się na 18 sierpnia 1925 r.³⁰. Spośród dziesięciu przedsiębiorstw (zarówno o kapitale polskim, jak i zagranicznym) zwyciężyła kandydatura nowo powstałego podmiotu „Polskie Radio Spółka z.o.o.” (pod kierownictwem Zygmunta Jaxa-Chamca

²⁷ Dane wykorzystane w tym opracowaniu pochodzą z badań radiowego audytorium „Radio Track” firmy Millward Brown SMG/KRC. Wielkość próby (liczba respondentów) dla 2001 r. wynosi 84403.

²⁸ Wirtualnemedi.pl, *Polskie Radio zastrzegło nazwę „Przyjaciele Karpią”*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/polskie-radio-przyjaciele-karpia-nazwa-zastrzezona-urzed-patentowy> (dostęp: 20.12.2022).

²⁹ A. Kułak, *Narodziny radiotechniki w Polsce, 1918–1939*, <https://web.archive.org/web/20101116104420/http://radiopasja.pl/pdf/Artykul001.pdf> (dostęp: 2.01.2023).

³⁰ Polskie Radio, *Koncesja dla Polskiego Radia w 1925 roku*, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/1489926,Koncesja-dla-Polskiego-Radia-w-1925-roku> (dostęp: 2.01.2023)

oraz inż. Tadeusza Sułowskiego), które to otrzymało koncesję na nadawanie programu na 20 lat o charakterze wyłącznym, monopolizując tym samym rynek radiowy w Polsce³¹. Decyzja komisji konkursowej była niemałym zaskoczeniem, które potęgował brak uzasadnienia werdyktu.

Dyskusyjna porażka w konkursie koncesyjnym sprawiła rozpad w szeregach Polskiego Towarzystwa Radiotechnicznego, którego znaczna część załogi przeniosła się do Polskiego Radia. PTR wobec utraty personelu oraz problemów z zachowaniem stabilności finansowej zostało zmuszone do zakończenia nadawania próbnej radiostacji w marcu 1926 r. Od 1928 r. – po przemianowaniu Towarzystwa w Polskie Zakłady Marconi S.A podmiot sprawował wyłącznie działalność w sektorze radiotechnicznym jako dystrybutor oraz serwis odbiorników radiowych. Wybuch II wojny światowej zakończył funkcjonowanie przedsiębiorstwa, które zapoczątkowało nadawanie radia w Polsce.

30 września 1939 r. Polskie Radio przeszło do konspiracji. Na fale eteru powróciło w lutym 1945 r. Władze komunistyczne, świadome potencjału propagandowego radia, próbowały zawiązać inicjatywę za jego pośrednictwem³². Zanim to nastąpiło, w tymże roku utworzyły one organ, zwany Biurem Studiów, niedługo później (dokładniej w 1947 r.) przemianowanym na Biuro Studiów i Propagandy³³. W pierwotnej fazie Biuro Studiów stanowiło łącznik między stanowiskiem władz a słuchaczami – jego pracownicy zajmowali się odpowiadaniem na kontakty listowne oraz bezpośrednie, dotyczące spraw bieżących³⁴.

Za istotny w kontekście propagandowej działalności Polskiego Radia należy uznać 1949 r. Wówczas powołano Centralny Urząd Radiofonii, którego naczelnym zadaniem była kontrola nad funkcjonowaniem Polskiego Radia, a Polska zawiązała ze Związkiem Radzieckim umowę, na mocy której obydwie strony zobowiązały się do wymiany materiałów dźwiękowych.³⁵ Kwestię czasu stanowiło powstanie programu radiowego ukierunkowanego na promocję wartości socjalistycznych oraz stalinowskiej propagandy za pośrednictwem anten Polskiego Radia. Szczególnym orędownikiem takiej wizji był Jerzy Baumritter – były oficer Wojska Polskiego, który już w czasie służby wojskowej trudnił się przygotowywaniem materiałów o wydźwięku propagandowym dla radzieckiej gazety „Na Zachód”, jak i rozgłośni państwowej tego kraju. Baumritter wychodził z założenia, iż Polskie Radio „musi być organem partyjnym oraz instrumentem mobilizującym [...] do budowy nowego ustroju w Polsce”³⁶. Ideę audycji, która miała spełniać założone postanowienia, wystosował płk Witold Grosz – doświadczony propagandzista, od 1934 r. działacz

³¹ M. Zawada, *Radjo Poznańskie 1927–1933. Geneza i charakter*, Poznań 2021, 75.

³² S. Ligarski, G. Majchrzak, *Agenci na fali. Listy współpracowników Urzędu Bezpieczeństwa do „Fali 49”*, Dzieje Najnowsze 2016 nr 2, Warszawa 2016, 149–161.

³³ Zob. D. Grzelewska, *Recepcja wybranych audycji radiowych w pierwszych latach PRL*, Warszawa 2005.

³⁴ Tamże.

³⁵ P. Szulc, „Instrument wychowania człowieka socjalizmu”. *Polskie Radio Szczecin w latach 1949–1955*, w: „Wokół zjazdu szczecińskiego 1949 r.”, Szczecin 2011, 116.

³⁶ M.J. Kwiatkowski, *Mikrofon i polityka. Z dziejów radiofonii polskiej 1944–1960*, Warszawa 1990, 141.

Komunistycznej Partii Polski, twórca radiowego formatu „Naszym zdaniem”. Program miał pełnić dwie zasadnicze funkcje: przekazywać słuchaczom materiały o charakterze propagandowym, sławiące działania panującego ustroju oraz – opierając się na formule odpowiedzi na pytania słuchaczy – stanowić wytyczną dla elit komunistycznych, dotyczącą panujących w kraju nastrojów społecznych. Drugi z zastosowanych zabiegów miał zarazem stanowić funkcję zapobiegawczą. Władze wyrażały nadzieję, że taka formuła programu pozwoli obywatelom nawiązać pozytywne stosunki z obozem władz, który nie stroniłby od kontaktu z ludem, odpowiadając na nurtujące pytania. To było działanie z góry nakreślone pod efekt – miało ono odciągnąć słuchaczy od prób pozyskiwania informacji z niepożądanych wówczas źródeł, do których zaliczały się m.in. BBC Radio, Głos Ameryki czy (rozpoczynające swoją działalność pod koniec lat 40. XX w.) Radio Wolna Europa³⁷.

„Tu Fala 49, tu Fala 49. Włączamy się.” – takim wprowadzeniem rozpoczynał się każdy epizod audycji „Fala 49”³⁸. Za jej prowadzenie odpowiadał duet: Wanda Odolska oraz Stefan Martyka, którzy zarazem pełnili rolę komentatorów wydażeń społeczno-politycznych, a całością zarządzał Leon Rawski. Prowadzący nie byli postaciami przypadkowymi. Odolska, znana w kraju propagandzistka, pisała felietony pochwalające ustrój komunistyczny w „Trybunie Ludu”. Martyka – z wykształcenia aktor – nie był darzony przesadną estymą w środowisku artystycznym, co chociażby dokumentowała opinia współpracującego z nim Marka Hłaski, który określał go jako „trzeciorzędnego aktorzyne”³⁹. Wszak był on wielkim zwolennikiem ustroju komunistycznego izewewnętrzniał to w audycjach, w których z wyrazistą manierą wyrażał się na temat działalności władz, a zarazem wyrażał stanowczą dezaprobatę względem działań państw imperialistycznych. Podważał sens działań Powstańców Warszawskich⁴⁰ czy jawnie dyskredytował żołnierzy wyklętych⁴¹.

Pomimo iż audycja nie była regularna (emitowana była z częstotliwością jednego/dwóch epizodów tygodniowo), to stanowiła istotny punkt w ramówce Polskiego Radia. Wkrótce jednak musiało dojść do jej gruntownej zmiany, do czego przyczyniła się sytuacja z 9 września 1951 r. Tegoż dnia Stefan Martyka, kontrowersyjny współprowadzący „Fali”, został zamordowany przez żołnierzy podziemia komunistycznego, działających w ramach organizacji „Kraj”⁴². Motywem zbrodni na przedstawicielu Polskiego Radia miała być właśnie jego dyskusyjna postawa w audycji.

³⁷ Zob. P. Machcewicz, „*Monachijaska menażeria*”. *Walka z Radiem Wolna Europa 1950–1989*, Warszawa 2007.

³⁸ G. Raskowska, *Zamach na celebrytę*, <https://www.rp.pl/historia/art13089421-zamach-na-celebryte> (dostęp: 3.01.2023).

³⁹ Polskie Radio, *Stefan Martyka – śmierć propagandzisty*, <https://polskieradio24.pl/39/156/artykul/1500899,stepan-martyka-%E2%80%93-smierc-propagandzisty> (dostęp: 4.01.2023).

⁴⁰ G. Majchrzak, *Armia Krajowa na „Fali” w czasach „odwilży” (1954–1956)*, Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej 2002, nr 8–9, Warszawa 2002, 85.

⁴¹ T. Wolsza, *Wojenne losy Polaków w Związku Sowieckim w świetle listów do „Fali 49” i „Fali 56” (sprawa zbrodni katyńskiej)*, Warszawa 2013, 299.

⁴² Polskie Radio, *Stefan Martyka – śmierć propagandzisty*, <https://polskieradio24.pl/39/156/artykul/1500899,stepan-martyka-%E2%80%93-smierc-propagandzisty> (dostęp: 4.01.2023).

Po śmierci Martyki program funkcjonował jako „Fala 49 odpowiada”, ograniczając czas antenowy dla odważnych w swej formule felietonów, kosztem – jak sama nazwa sugeruje – sekcji „pytań i odpowiedzi” na listy słuchaczy. Audycja stanowiła namiastkę wolności słowa i służyła za swoisty „wentyl bezpieczeństwa” dla władz⁴³. Nie przetrwała jednak przesadnie długo w złagodzonej formule, znikając z ramówki Polskiego Radia wraz z objęciem w październiku 1956 r. przez Władysława Gomułkę funkcji I sekretarza Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej⁴⁴.

Jedną z pierwszych decyzji Gomułki była nominacja Włodzimierza Sokorskiego na stanowisko przewodniczącego Radiokomiteu. Jednakże kolejna z kontrowersyjnych kart w historii Polskiego Radia wiąże się z następcą Sokorskiego – Maciejem Szczepańskim, który objął stanowisko w październiku 1972 r.⁴⁵

Szczepański postępował na stanowisku w sposób despotyczny – zwalniał dziennikarzy Polskiego Radia oraz Telewizji Polskiej na niespotykaną dotychczas skalę za najdrobniejsze niesubordynacje. Szacuje się że w latach 70. z jego dyrektywy zatrudnienie straciło blisko 450 osób⁴⁶. Praktyka ta doprowadziła do tytułowania Szczepańskiego w środowisku mianem „Krwawego Maćka”⁴⁷. Ofiarami czystek w mediach publicznych stawali się nawet dziennikarze o okazałym dorobku. Witold Zadrowski, reżyser dokumentów radiowych (m.in. nagrodzonego nagrodą Prix Italia dokumentu *Śmierć słonია*⁴⁸) oraz prowadzącego satyryczną audycję „Parnasik”, podczas tegoż programu niespostrzeżenie wyemitował materiał dźwiękowy, w którego krótkim fragmencie zawarł fragment przemówienia Józefa Piłsudskiego, osoby szczególnie nie lubianej przez Szczepańskiego⁴⁹. Kilkusekundowa omyłka kosztowała Zadrowskiego ostracyzmem z mediów publicznych – reżyser kontynuował swoją karierę we Francji, do której wyemigrował⁵⁰. Kazimierz Korda, dyrektor Wielkiej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia i Telewizji, został pozbawiony pracy za bliżej nieuzasadnione „niepodporządkowywanie się poleceniom szefostwa”⁵¹, co miało być oficjalną wersją nieoficjalnego braku sympatii Szcze-

⁴³ G. Majchrzak, dz.cyt., 85.

⁴⁴ Powołanej niedługo później „Fali 56” nie należy utożsamiać z wyżej wymienioną audycją, mimo zbliżonych nazw – „Fala 56” pełniła ona rolę audycji interwencyjnej. Ogrom korespondencji przyczynił się do założenia Biura Listów przy Polskim Radiu. W latach 1971–1983 prowadzone były jeszcze „Fale” z dopiskiem roku emisji (np. „Fala 79” w 1979 r.), jednak ich założenie było podobne do programu z 1956 r.

⁴⁵ P. Donefner, *Włodzimierz Sokorski jako prezes Radiokomiteu w latach 1956–1972. Pozycja polityczna w elicie władzy*, Warszawa 2020, 78.

⁴⁶ A. Krajewski, *Krwawy Maciek z telewizji. Kim był Maciej Szczepański?* <https://www.newsweek.pl/historia/krwawy-maciek-z-telewizji-kim-byl-maciej-szczepanski/2z48clm> (dostęp: 4.01.2023).

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ Programmi Vincitori 1960–1969 (zestawienie zwycięzców Prix Italia w latach 1960–1969) https://web.archive.org/web/20140221154155/http://www.prixitalia.rai.it/pastedition/nuovo/old_2_2.html (dostęp: 5.01.2023).

⁴⁹ P. Słowiński, *Mroczny PRL. Wielkie Afery*, Warszawa 2017, 238.

⁵⁰ Biogram Witolda Zadrowskiego, <https://nowynapis.eu/autor/witold-zadrowski> (dostęp: 5.01.2023).

⁵¹ A. Krajewski, *Cenzura w czasach PRL: „Krwawy Maciej”, czystki i Radiokomitek*, <https://kultura.gazetaprawna.pl/artykuly/1478739,cenzura-komuna-prl-radiokomitek-maciej-szczepanski.html> (dostęp: 5.01.2023).

pańskiego do Korcy. Bliski zwolnienia z Polskiego Radia był również obecny nestor dziennikarstwa sportowego, Dariusz Szpakowski. Sprawozdawca, podczas prowadzenia audycji Studio S-13 na antenie radiowej Jedyńki, posłużył się stwierdzeniem „0:0, do przerwy 0:0”. Niewielki błąd logiczny, wypowiedziany na antenie poskutkował dla Szpakowskiego blisko dwumiesięcznym zawieszeniem⁵², co było najniższym wymiarem kary w świetle standardów stosowanych przez „Krwawego Maćka”.

Za przewodnictwa Szczepańskiego w Radiokomitecie w ramówce Programu I pojawiła się szczególnie nieprzychylnie odbierana audycja w historii stacji o nazwie „Tu Jedyńka”, która w ramówce wyparła „Popołudnie z młodością”⁵³. Był to program słowno-muzyczny, który – w stylu porównywalnym z „Fala 49” – prezentował treści agitujące za „propagandą sukcesu”, charakterystyczną dla okresu rządów Edwarda Gierka⁵⁴. Materiały, emitowane na antenie w ramach rzeczowej audycji, charakteryzowała wątpliwa jakość merytoryczna⁵⁵. Szczegółowej krytyki „Tu Jedyńka” w okresie jej nadawania podjęli się dziennikarze „Polityki” – Adam Krzemiński oraz Michał Radgowski, wskazując na m.in. monotonię przekazu oraz wątpliwy warsztat prezenterów. W artykule, piętnującym jej dyskusyjny poziom, żurnaliści przedstawiali swój ogłąd: „Wygląda na to, że [Tu Jedyńka] powstała w intencji wzmożonej ofensywy ideologicznej przeciw kapitalizmowi, jego obyczajowości i kulturze. Zapewne także dla zwiększenia wiedzy o stosunkach międzynarodowych. Są to motywy zrozumiałe i do zaakceptowania. Ale gorzej już z samą robotą”⁵⁶. Tadeusz Sznuć, wówczas pracownik Polskiego Radia, określał program po latach jako „paskudną, prorządową audycję”⁵⁷. „Tu Jedyńka”, obecna na antenie Programu Pierwszego od 1978 r. została zdjęta z ramówki w sierpniu 1980.

Publiczne media, nadzorowane przez Szczepańskiego, charakteryzował imponujący – jak na ówczesne realia – poziom technologiczny. Przed pierwszą pielgrzymką Jana Pawła II do ojczyzny w czerwcu 1979 r. media publiczne otrzymały z budżetu państwa kwotę blisko 100 milionów złotych⁵⁸. Jednak jak się później okazało – pod pretekstem wielkich inwestycji w media publiczne kryły się malwersacje finansowe, którymi przewodził właśnie przewodniczący Radiokomitetu. Niedługo po zwolnieniu z piastowanej funkcji, w sierpniu 1980 r. Szczepański zo-

⁵² S. Koper, *Życie prywatne elit władzy PRL*, Warszawa 2015, 24.

⁵³ I. Bobrowski, *O pewnym nieoczekiwanym transferze leksykalnym z zasobów propagandy PRL do tzw. dyskursu obozu patriotycznego*, Kraków 2019, 115.

⁵⁴ Money.pl, *Czabański: Więcej misji i dobrego obyczaju w Polskim Radiu*, https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/artykul/czabanski;wiecej;misji;i;dobrego;obyczaju;w;polski_m;radiu,193,0,181697.html (dostęp: 05.01.2023).

⁵⁵ A. Krajewski, „Prawd jest bardzo wiele”. *Manipulacja w mediach ma bogate tradycje*, <https://kultura.gazetaprawna.pl/artykuly/1490647,manipulacja-propaganda-prl-urban-krajewski.html> (dostęp: 5.01.2023).

⁵⁶ Tamże.

⁵⁷ P. Piotrowicz, *Tadeusz Sznuć: nie lubię być zdalnie sterowany – wywiad*, <https://facet.onet.pl/warto-wiedziec/tadeusz-sznuć-nie-lubie-być-zdalnie-sterowany-wywiad/jt1zklk> (dostęp: 5.01.2023).

⁵⁸ A. Krajewski, *Krwawy Maciek z telewizji. Kim był Maciej Szczepański?* <https://www.newsweek.pl/historia/krwawy-maciek-z-telewizji-kim-był-maciej-szczepanski/2z48clm> (dostęp: 4.01.2023).

stał oskarżony przez sąd o zabór mienia Radiokomitetu na kwotę około 3,5 mln zł oraz przyjmowanie korzyści majątkowych rzędu 1,5 mln zł⁵⁹. Po trwającym ponad dwa lata procesie Maciej Szczepański został skazany na karę ośmiu lat pozbawienia wolności, złagodzoną na mocy rewizji do lat sześciu⁶⁰. Po odbyciu czterech lat wyroku, ze względu na zły stan zdrowia został zwolniony z więzienia⁶¹. Szczepański już nigdy później nie wrócił do dziennikarstwa. Zmarł w grudniu 2015 r.⁶² w wieku 87 lat.

Okres po przemianie ustrojowej Polskie Radio przeżyło z mniejszymi i większymi perturbacjami, lecz – co najistotniejsze – utrzymywało stałe grono słuchaczy. W okolicach 2009 r. nadawca publiczny borykał się wszak z problemami finansowymi, które wynikały z niewymiernego finansowania mediów publicznych na korzyść Telewizji Polskiej w świetle nowelizowanej ustawy medialnej⁶³. Taki stan rzeczy stał się przyczyną – pierwszego w historii stacji⁶⁴ – protestu antenowego, do którego doszło 8 lipca 2009 r. na antenie Programu II. Tegoż dnia radiowa Dwójka, mimo wynikającej ze swojego charakteru neutralności, na 24 godziny zaprzestała prezentacji programu, w zamian emitując jedynie śpiew ptaków, „Warszawiankę” (jej dawny motyw muzyczny) oraz treść komunikatu z protestem⁶⁵. Organizatorem akcji był redaktor naczelny Programu Drugiego, Paweł Milcarek. Podjętą inicjatywę uzasadniał następująco: „[Protest] jest wywołany tym, co działo się w ostatnim czasie wokół mediów publicznych. Toczyła się dyskusja tylko o TVP i to w kontekście rozsad personalnych. Temat radia – drugiego ważnego medium – został zignorowany⁶⁶„. Manifest doprowadził do spotkania rzecznika praw obywatelskich, Janusza Kochanowskiego z redakcją Programu II⁶⁷. Przyniósł on oczekiwane założenia i zwrócił uwagę na trudne położenie radiowej Dwójki, która otrzymała oczekiwane wsparcie. Stacja funkcjonuje do chwili obecnej.

W tym miejscu należy nadmienić, iż motyw akcji protestacyjnych po wydarzeniach z lipca 2009 r. powtórzył się kilka lat później, tym razem na antenie Programu Pierwszego. W ramach sprzeciwu wobec nowelizacji Ustawy o radiofonii i telewizji, traktującej m.in. o zmianie składów zarządów oraz rad nadzorczych mediów publicznych⁶⁸, serwisy informacyjne „Jedynki” były od 1 stycznia 2016 r. poprzedzone instrumentalnymi wersjami *Mazurka Dąbrowskiego* oraz *Ody do radości*.

⁵⁹ A. Szarłat, *Prezenterki Tele PRL*, 2015, 114–115.

⁶⁰ P. Ambroziewicz, *Krwawy Maciej przed sądem* <https://web.archive.org/web/20200207055806/http://e-reporter.pl/2017/01/13/krwawy-maciej-przed-sadem/> (dostęp: 6.01.2023).

⁶¹ A. Szarłat, dz.cyt., 116.

⁶² A. Krajewski, dz.cyt.

⁶³ PolskieRadio24, *Powiedzieli w Polskim Radiu: Paweł Milcarek*, <https://polskieradio24.pl/5/104/Artykul/173646,Paweł-Milcarek> (dostęp: 6.01.2023).

⁶⁴ P. Milcarek, *Publiczne radio skazane na milczenie*, <https://archiwum.rp.pl/artykul/877142-Publiczne-radio-skazane-na-milczenie.html> (dostęp: 6.01.2023).

⁶⁵ Interia, *Protest dziennikarzy radiowej Dwójki*, <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-protest-dziennikarzy-radiowej-dwojki,nId,863189> (dostęp: 6.01.2023).

⁶⁶ Tamże.

⁶⁷ E. Rutkowska, *RPO powoła zespół ds. mediów publicznych*, https://www.press.pl/tresc/18038,r-po-powola-zespol-ds_-mediow-publicznych (dostęp: 7.01.2023).

⁶⁸ Wirtualnedia.pl, *Sejm głosami PiS-u przyjął nowelizację ustawy medialnej*, <https://www.wirtualnedia.pl/artykul/sejm-glosami-pis-u-przyjal-nowelizacje-ustawy-medialnej> (dostęp: 7.01.2023).

Zalecenie takie wydał dyrektor Programu I – Kamil Dąbrowa⁶⁹. Podjętą decyzję uzasadnił w komunikacie do mediów: „Emitując o pełnych godzinach Hymn Polski i Hymn Europy zamierzamy zwrócić uwagę naszych słuchaczy oraz opinii publicznej na zagrożenie pluralizmu i wolności słowa w mediach publicznych, które wprowadza wchodząca w życie nowelizacja”⁷⁰. Akcja wywołała mieszane reakcje w redakcji Polskiego Radia. Zdaniem Marka Mądrzejewskiego, motywy protestu nie zostały wyjaśnione załodze publicznej rozgłośni i były osobistym działaniem redaktora Dąbrowy⁷¹. Paweł Kwieciński, dyrektor biura programowego Polskiego Radia, uważał z kolei wykorzystanie hymnu w antenowym manifestie za „naruszenie dobra, jakim jest symbol państwa”⁷². Akcja protestacyjna zakończyła się 8 stycznia, wraz ze zwolnieniem Kamila Dąbrowy z piastowanego od października 2011 r. stanowiska⁷³. Tego samego dnia została przyjęta wspomniana nowelizacja ustawy, która była zarzewiem afery.

4. HISTORIA ROZŁAMU W RADIOWEJ TRÓJCE 2016–2019 I EXODUS 2020 R.

Wydawałoby się, iż Program Trzeci, jawiący się jako medium skupione głównie na muzycznych filarach, wyłamie się ze schematu stacji podległej działaniu władz. Jednakże również i w radiowej „Trójce” pojawiły się incydenty, które naruszały jej nieskazitelny wizerunek. Za szczególny moment należy tu uznać następującą po 2015 r. (i zwycięstwie Prawa i Sprawiedliwości w wyborach parlamentarnych w Polsce) zmianę w sposobie prowadzenia stacji. Program III, który przez wiele lat był wzorcem medium dystansującego się od wpływów politycznych, nagle stał się organizmem w pełni zależnym od linii partii rządzącej.

W drugą dekadę XXI w. radiowa Trójka wstępowała z pozycji jednej z najczęściej słuchanych rozgłośni w kraju, plasując się na 4. miejscu zestawienia Radio Track za 2010 r. ze wskaźnikiem udziału na poziomie 7,49%⁷⁴. Stacja ustępowała jedynie:

---

⁶⁹ Wirtualnemedial.pl, *Jedynka hymnami protestuje przeciw zmianie ustawy medialnej*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artukul/jedynka-hymnami-protestuje-przeciw-zmianie-ustawy-medialnej> (dostęp: 7.01.2023).

⁷⁰ Press.pl, *Radiowa Jedynka protestuje na antenie przeciwko nowelizacji ustawy medialnej*, <https://www.press.pl/tresc/42317,radiowa-jedynka-protestuje-na-antenie-przeciwko-nowelizacji-ustawy-medialnej> (dostęp: 7.01.2023).

⁷¹ Wirtualnemedial.pl, *Część dziennikarzy Jedyнки dystansuje się od grania hymnów w proteście. „To hucpa dyrektora, a nie akcja całego radia”*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artukul/czeszcz-dziennikarzy-jedynki-dystansuje-sie-od-grania-hymnow-w-protescie-to-hucpa-dyrektora-a-nie-akcja-calego-radia> (dostęp: 7.01.2023).

⁷² Wirtualnemedial.pl, *Biuro programowe Polskiego Radia: hymny jako protest grane bez szacunku. Dyrektor Jedyнки: informowałem o tym zarząd*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artukul/biuro-programowe-polskiego-radia-hymny-jako-protest-grane-bez-szacunku-dyrektor-jedynki-informowalem-o-tym-zarzad> (dostęp: 8.01.2023).

⁷³ Wirtualnemedial.pl, *Kamil Dąbrowa odwołany z funkcji dyrektora radiowej Jedyнки, koniec akcji z hymnami*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artukul/kamil-dabrowa-odwolany-z-funkcji-dyrektora-radiowej-jedynki-koniec-akcji-z-hymnami> (dostęp: 8.01.2023).

⁷⁴ Radio Track, Millward Brown SMG/KRC, udział w czasie słuchania, cała Polska, 15–75 lat, n = 84168, <https://badaniaradiowe.pl/sluchalnosc-rozglosni-w-2010-roku/> (dostęp: 11.01.2023).

komercyjnym rozgłośniom RMF FM i Radio Zet, a także Programowi Pierwszemu Polskiego Radia. W szczytowym momencie, przypadającym na pierwszą połowę 2012 r., Program Trzeci notował blisko 8,9% udziału w rynku radiowym⁷⁵. Trójka utrzymywała się na stałym pułapie udziałów, sięgającym 7–8%. Rozgłośnia ostatni trymestr 2015 r. zakończyła z wynikiem 8,6%⁷⁶. Stacja, której wyznacznikiem był wysoki poziom dziennikarstwa, wydawała się we właściwym położeniu do dalszego rozwoju. Trójka miała stałą bazę słuchaczy oraz wykwalifikowaną, doświadczoną kadrę, mogła więc wchodzić w swoje drugie półwiecze z przeświadczeniem, żeby stać się w dalszych latach następczynią radiowej Jedynki na pozycji rozgłośni Polskiego Radia o najwyższym wskaźniku słuchalności. Program III charakteryzowało – niezmiennie od lat – poczucie niezależności w formowanym przekazie⁷⁷. Wydawało się ono nienaruszalne i wręcz tożsame dla Trójki, zwłaszcza w ujęciu historycznym. Wątpliwości co do takiego stanu rzeczy nastąpiły po wygraniu przez Prawo i Sprawiedliwość wyborów parlamentarnych w 2015 r.⁷⁸. Szczególne obiekcje formowano wobec – proponowanej przez nowe rządy – nowelizacji ustawy medialnej, która kwestię powołań i odwołań członków zarządu mediów publicznych powierzała ministrowi Skarbu Państwa⁷⁹. W praktyce – w związku ze zmianą w hierarchii politycznej – było to równoznaczne z wymianą kadr w zarządach Polskiego Radia oraz Telewizji Polskiej. Medialnym echem rozeszło się zamieszanie w Programie I, który w ramach sprzeciwu wobec proponowanych zmian rozpoczął akcję protestacyjną na własnej antenie. Takich działań nie podjęto w radiowej Trójce, lecz to w nim wydarzyła się istotna zmiana w działaniu stacji. Decyzją zarządu Polskiego Radia 8 stycznia 2016 r. z funkcji dyrektora Programu Trzeciego została odwołana Magdalena Jethon⁸⁰, obecna na tym stanowisku nieprzerwanie od listopada 2010 r.⁸¹. Dla Jethon pozbawienie stanowiska było zarazem równoznaczne z zakończeniem pracy przy Myśliwieckiej 3/5/7, gdzie jako dziennikarka pracowała (z drobną przerwą 2006–2009) od 1977 r.

Doszło do dwóch przetasowań o istotnym znaczeniu dla funkcjonowania Programu Trzeciego. Funkcji prezesa zarządu Polskiego Radia został pozbawiony

⁷⁵ Trójka Polskie Radio, *Rekord słuchalności Trójki!* <https://trojka.polskieradio.pl/arttykul/623750> (dostęp: 11.01.2023).

⁷⁶ Radio Track, Millward Brown, udział w czasie słuchania, cała Polska, 15-75 lat, n = 21045, <https://web.archive.org/web/20160304075619/http://www.badaniaradiowe.pl/wyniki/index.html> (dostęp: 11.01.2023).

⁷⁷ J. Chwastyk-Kowalczyk, *Oblicze wybranych mediów „dobrej zmiany”*, <http://towarzystwo-dziennikarskie.pl/2018/11/19/oblicze-wybranych-mediow-dobrej-zmiany/> (dostęp 12.01.2023).

⁷⁸ D. Guzek, A. Grzesiok-Horosz, *Political will and media law: A Poland case analysis*, East European Politics and Societies 2022, 36(4), 1245–1262.

⁷⁹ Ustawa z dnia 30 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU2016000025/T/D20160025L.pdf> (dostęp: 11.01.2023).

⁸⁰ Trójka Polskie Radio, *Magda Jethon nie jest już dyrektorem Trójki*, <https://trojka.polskieradio.pl/arttykul/1567628> (dostęp: 11.01.2023).

⁸¹ Należy tu podkreślić ‘nieprzerwanie’, gdyż M. Jethon pełniła obowiązki dyrektora również od lutego do grudnia 2009 r., kiedy to została w kontrowersyjnych okolicznościach pozbawiona stanowiska. W ramach solidarności z odwołaną dyrektorem, redakcja Programu Trzeciego podjęła kilkumiesięczny protest, który poskutkowało przywróceniem M. Jethon na stanowisko w listopadzie 2010.

Andrzej Siezieniewski, pełniący urząd od sierpnia 2011 r. Nominację na zwolnione stanowisko otrzymała Barbara Stanisławczyk⁸² – reportażystka, bez doświadczenia pracy w radiu. Problematycznym dla nowego zarządu Polskiego Radia okazało się natomiast obsadzenie posady redaktora naczelnego Programu Trzeciego. W ciągu czterech miesięcy: od stycznia do kwietnia 2016 r. urząd ten sprawowały trzy osoby: Anna Krakowska (od 8 do 26 stycznia), Szymon Sławiński (od 26 stycznia do 4 lutego), Paulina Stolarek-Marat (od 4 lutego do 10 marca) oraz – ponownie – Sławiński (od 10 marca do 1 kwietnia). Niespotykana wręcz – jak na skalę publicznej rozgłośni – rotacja zakończyła się wraz z objęciem naczelnego stanowiska w radiowej Trójce przez Adama Hlebowicza, który obowiązki pełnił od kwietnia 2016 do maja 2017 r.

Posługa Barbary Stanisławczyk na stanowisku prezes Polskiego Radia przebiegała w atmosferze dalekiej od optymalnej. Szczególnie kwestionowane było zachowanie Stanisławczyk względem pracowników rozgłośni oraz ingerencja w funkcjonowanie – wydawałoby się – autorskich formatów. Nowa prezes publicznej rozgłośni miała wyraźnie naciskać na udział w audycjach Polskiego Radia polityków partii rządzącej – Prawa i Sprawiedliwości⁸³. Stanisławczyk niesubordynację wobec zaleceń ganiła krzykiem, a w stosunku do pracowników Polskiego Radia była nad wyraz impulsywna⁸⁴. Za kadencji Stanisławczyk nastąpiło wiele kontrowersyjnych ruchów kadrowych. Jerzy Sosnowski, wieloletni redaktor oraz szef Redakcji Publicystyki radiowej Trójki, otrzymał w marcu 2016 r. jednostronne wypowiedzenie umowy o pracę, czego powodem miała być polemika względem działań przełożonych. Sprawa trafiła na wokandę – zdaniem sądu zwolnienie Sosnowskiego odbyło się z pogwałceniem zasad prawa, a sam dziennikarz miał prawo do krytyki warunków pracy⁸⁵. Marcin Zaborski, obecny przy Myśliwieckiej 3/5/7 od 2000 r., został zaś odsunięty od pracy przy swoim flagowym formacie – „Salonie Politycznym Trójki”, który prowadził na zmianę z Beatą Michniewicz. Do takiego ruchu władz Polskiego Radia miały się przyczynić: „nudne wywiady” oraz małe doświadczenie radiowe redaktora Zaborskiego⁸⁶. Jednakże są to zarzuty o wątpliwej podstawie, biorąc pod uwagę, iż Zaborski prowadził wywiady w „Salonie...” od 7 lat, a doświadczenia radiowego nie sposób odmówić dziennikarzowi, pracującemu w Polskim Radiu od przełomu XX i XXI w. Kuriozum sytuacji potęguje decyzja o zastąpieniu Zaborskiego w roli prowadzącego „Salonu Politycznego Trójki” Pawłem Lisickim – miejsce redaktora o „małym doświadczeniu radiowym” zajął dziennikarz bez jakiegokolwiek doświadczenia pracy w eterze, a do tego niespełniający

⁸² Polskie Radio, *Barbara Stanisławczyk nową prezes Polskiego Radia*, <https://www.polskieradio.pl/10/4489/Artykul/1567426,Barbara-Stanislawczyk-nowa-prezes-Polskiego-Radia> (dostęp: 11.01.2023).

⁸³ J. Chwastyk-Kowalczyk, dz.cyt.

⁸⁴ G. Rzeczkowski, „Zwykły słuchacz radia”, *Polityka*, 26.01.2016, 30.

⁸⁵ B. Świdzki, *Był pierwszym zwolnionym z radiowej Trójki przez „dobrą zmianę”. Dziś wiadomo, że zrobiono to nielegalnie*, <https://natemat.pl/237815,jerzy-sosnowski-zwolniony-z-trojki-nielegalnie-prawomocny-wyrok-sadu> (dostęp: 11.01.2023).

⁸⁶ M. Jethon, A. Krakowska, K. Łuszczewski, *Polskie Radio: powolny upadek, Raport „Media Publiczne 2015–2019: Studium upadku. I co dalej?”*, Warszawa 2019, 27.

podstawowych wymogów Karty Mikrofonowej w obszarze dykcji i artykulacji⁸⁷. Kilka miesięcy po feralnym odsunięciu, Zaborski zdecydował się na odejście z publicznej rozgłośni⁸⁸. Sprawa przybrała również wymiaru wykraczającego poza granice Radia, kiedy to dziennikarze Programu Trzeciego rozpoczęli na platformie Twitter oraz Facebook akcję, sygnowaną hasłem „#kogoniesłuchać”, w ramach której domagali się wyjaśnień od władz Polskiego Radia w sprawie kolejnych odejść z redakcji, które nastąpiły od czasu zmiany władz – zarówno radiowych, jak i politycznych⁸⁹. Bezpośrednią przyczyną manifestu stało się odsunięcie od prowadzenia serwisów informacyjnych dziennikarek, które odmówiły postępowania według zmienionych po 2016 r. wytycznych – Anny Zalesnej oraz Małgorzaty Spór. Wstawienie się za współpracowniczkami doprowadziło do dyscyplinarnego zwolnienia przewodniczącego Związku Zawodowego Dziennikarzy Trójki i Dwójki – Pawła Sołtysa⁹⁰. Dziennikarze uczestniczący w akcji (wśród nich m.in. Paweł Sołtys, Tomasz Ławnicki oraz Damian Kwiek) wstawiali czarno-białe zdjęcia, na których przysłaniają usta dłonią, całość kwitując treścią hasła protestu⁹¹. Redakcja wystosowała również list zbiorowy, w którym sprzeciwiła się działaniom Polskiego Radia. Apel, podpisany przez 120 sygnatariuszy, został wysłany do władz rozgłośni oraz kilku instytucji zewnętrznych, w tym do Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Rady Etyki Mediów czy Rzecznika Praw Obywatelskich⁹². W sprawie pożegnanych dziennikarzy interweniował właśnie rzecznik praw obywatelskich Adam Bodnar, który wystosował notę do władz publicznej rozgłośni. Nawoływał w niej do przestrzegania standardów misji publicznej oraz poszanowania wolności poglądów pracowników Trójki, sugerując zarazem, że zaistniałe działania kadrowe godzą w pluralistyczny charakter stacji i są prowadzone w nietransparentny sposób⁹³.

Sytuacji nie poprawiła zmiana na stanowisku kierowniczym w Polskim Radiu, gdy Stanisławczyk zastąpił Jacek Sobala⁹⁴. Jednym z pierwszych działań Sobala

⁸⁷ M. Jethon, A. Krakowska, K. Łuszczewski, dz.cyt., 33.

⁸⁸ Wirtualnedia.pl, *Marcin Zaborski zrezygnował z pracy w radiowej Trójce*, <https://www.wirtualnedia.pl/artykul/marcin-zaborski-zrezygnowal-z-pracy-w-radiowej-trojce> (dostęp: 11.01.2023).

⁸⁹ M. Kozielski, *Komentarze #kogoniesłuchać zalewają profil Trójki na Facebooku*, <https://www.press.pl/tresc/46155,komentarze-> (dostęp: 11.01.2023).

⁹⁰ Wirtualnedia.pl, *Paweł Sołtys dyscyplinarnie zwolniony z Polskiego Radia, związek pracowników Trójki i Dwójki oburzony*, <https://www.wirtualnedia.pl/artykul/pawel-soltys-dyscyplinarnie-zwolniony-z-polskiego-radia-zwiazek-pracownikow-trojki-i-dwojki-oburzony> (dostęp: 12.01.2023).

⁹¹ Wirtualnedia.pl, *„Kogo nie słuchać” - pracownicy Trójki przeciw odsunięciu Spór i Zalesnej od serwisów informacyjnych*, <https://www.wirtualnedia.pl/artykul/kogo-nie-slychac-pracownicy-trojki-przeciw-odsuniecie-spor-i-zalesnej-od-serwisow-informacyjnych> (dostęp: 12.01.2023).

⁹² Wirtualnedia.pl, *Pracownicy Trójki sprzeciwiają się zwolnieniom i odwołaniom dziennikarzy - pismo do RPO, KRRiT i REM*, <https://www.wirtualnedia.pl/artykul/pracownicy-trojki-sprzeciwiaja-sie-zwolnieniom-i-odwolaniom-dziennikarzy-pismo-do-rpo-krrit-i-rem> (dostęp: 12.01.2023).

⁹³ Wirtualnedia.pl, *RPO zaniepokojony sytuacją w Trójce, pisze do prezes Polskiego Radia o braku transparentności i cenzurze*, <https://www.wirtualnedia.pl/artykul/rpo-zaniepokojony-sytuacja-w-trojce-pisze-do-prezes-polskiego-radia-o-braku-transparentnosci-i-cenzurze> (dostęp: 12.01.2023).

⁹⁴ Polska Agencja Prasowa, *Jacek Sobala nowym prezesem Polskiego Radia*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C834279%2Cjacek-sobala-nowym-prezesem-polskiego-radia-.html> (dostęp: 12.01.2023).

w nowej roli była kompletna zmiana dyrekcji Programu Trzeciego. Dyrektorem stacji został Wiktor Świetlik (dziennikarz bez żadnego doświadczenia radiowego), a jego zastępcami mianowano Tomasza Kowalczewskiego oraz Wojciecha Surmacza⁹⁵. „Jest coraz gorzej. To kierownictwo wskazuje, kogo możemy, a kogo nie możemy zapraszać do programów na żywo, kogo reporterzy mogą nagrywać, a kogo nie w swoich materiałach” – sugerowali (anonimowo) dziennikarze radiowej Trójki w rozmowie z „Gazetą Wyborczą”⁹⁶. Ze stacją definitywnie pożegnał się Paweł Sołtys (przywrócony do pracy w Trójce po fali zwolnień z końcówki 2016 r.). Sołtys uzasadnił swoją decyzję skrajnym oddziaływaniem wpływów politycznych partii rządzącej na funkcjonowanie Trójki, a działania Rady Mediów Narodowych (do której kompetencji należy selekcja władz Polskiego Radia) określił jako przyczyniające się do transformacji Programu Trzeciego w tubę propagandową⁹⁷. Przykładem rzeczownej ‘tuby’ stał się popołudniowy format stacji „Puls Trójki”. Dziennikarzy współtworzących audycję obowiązywała nadrzędna zasada – w programie musi wziąć udział przedstawiciel, wskazany przez kierownictwo stacji. Najczęściej wywodzili się oni ze środowiska prawnicowego, reprezentując frakcję rządzącą lub medium o takim charakterze – „Gazetę Polską”⁹⁸.

Sytuacja zaistniała w Programie Trzecim została uwzględniona w manifestie Piotra Szczęsnego, przedsiębiorcy i szkoleniowca, który 29 października 2017 r. dokonał aktu samospalenia w proteście przeciwko łamaniu przez władze wolności obywatelskich. W pożegnalnym piśmie Szczęsnego, opublikowanym przez oko.press, można przeczytać w punkcie dwunastym: „Protestuję przeciwko całkowitemu ubezwłasnowolnieniu telewizji publicznej i niemal całego radia i zrobieniu z nich tub propagandowych władzy. Szczególnie boli mnie niszczenie (na szczęście jeszcze nie całkowite), Trójki – radia, którego słucham od czasów młodości”⁹⁹.

Zamieszanie wokół funkcjonowania Programu Trzeciego miało również swój bezpośredni oddźwięk na jego malejący udział w rynku radiowym. W opublikowanych przez Kantar Polska badaniach Radio Track za trzeci kwartał 2019 r. Trójka zanotowała jedynie 4,6% udziałów słuchalności, co było najgorszym wynikiem stacji od 2002 r.¹⁰⁰. W obliczu tak miernych rezultatów doszło do zmiany

---

⁹⁵ Dziennik Gazeta Prawna, *Adam Hlebowicz odwołany, nowym dyrektorem radiowej Trójki - Wiktor Świetlik*, <https://serwisy.gazetaprawna.pl/media/artykuly/1043661,nowym-dyrektorem-radiowej-trojki-wiktor-swietlik.html> (dostęp: 13.01.2023).

⁹⁶ A. Kublik, *Trójka pod butem cenzury*, <https://wyborcza.pl/7,75398,23000703,trojka-pod-butem-cenzury.html> (dostęp: 13.01.2023).

⁹⁷ Wirtualnedia.pl, *Paweł Sołtys odszedł z radiowej Trójki. „Media publiczne przekształcają się w propagandowe”*, <https://www.wirtualnedia.pl/artykul/pawel-soltys-odszedl-z-radiowej-trojki-media-publiczne-przekształcily-sie-w-propagandowe> (dostęp: 13.01.2023).

⁹⁸ A. Kublik, dz.cyt.

⁹⁹ P. Pacewicz, *Pracę nad swym wezwaniem do obrony polskiej wolności Piotr S. zaczął pół roku przed samospaleniem*, <https://oko.press/niedokonczone-rozmowa-przerwala-ja-wiadomosc-osmierni-piotra> (dostęp: 14.01.2023).

¹⁰⁰ M. Kurdupski, *Rekordowa słuchalność RMF FM w III kwartale. Trójka z 4,6 proc. - najgorszy wynik od 2002 roku*,

<https://www.wirtualnedia.pl/artykul/radio-wyniki-sluchalnosci-iii-kwartal-2019-rmf-fm-jedynka-trojka-rekordowy-spadek> (dostęp: 14.01.2023).

na najwyższym szczeblu radiowej Trójki, co nastąpiło wraz ze złożeniem rezygnacji przez Wiktora Świetlika, dotychczasowego dyrektora stacji¹⁰¹. Jego obowiązki przejął Tomasz Kowalczewski¹⁰².

Rok 2020 był przełomowym rokiem w historii Programu Trzeciego jak i całej radiofonii publicznej. W pierwszych dniach stycznia władze Trójki odmówiły przedłużenia (wygasającej wraz z końcem miesiąca) umowy z Dariuszem Rosiakiem, autorem niezwykle cenionego „Raportu o stanie świata”, który prowadził na antenie Programu III od 2006 r.¹⁰³. Tego samego miesiąca prezesem Polskiego Radia została Agnieszka Kamińska (wcześniej dyrektor Programu I)¹⁰⁴. Za kandydaturą Kamińskiej zagłosowało trzech z czterech obecnych na głosowaniu¹⁰⁵ członków Rady Mediów Narodowych: Elżbieta Kruk, Joanna Lichočka oraz Krzysztof Czabański – wszyscy wymienieni przynależeli do Rady z rekomendacji partii Prawo i Sprawiedliwość.

Pierwszy trymestr 2020 r. Program Trzeci Polskiego Radia wieńczył z wynikiem 5,6% udziałów¹⁰⁶. Osiągnięty rezultat był znaczną poprawą względem poprzedniego – skądinąd „historycznego”. Wydawałoby się, iż wyniki słuchalności rozgłośni będą wzrastać w dobie wzmoczonej restrykcji w przemieszczaniu się, podjętymi w związku z wybuchem pandemii koronawirusa w Polsce.

Początek marca był zarazem początkiem późniejszego exodusu w Programie Trzecim. Z inicjatywy prezes Kamińskiej w trybie natychmiastowym zwolniona została Anna Gacek, wieloletnia dziennikarka muzyczna stacji¹⁰⁷. Władze rozgłośni nie zdecydowały się podać do wiadomości publicznej powodów takiego ruchu, argumentując to (nieprzesadnie transparentnymi) „ogólnie przyjętymi standardami korporacyjnymi”¹⁰⁸. Kilka dni po zwolnieniu Gacek z pracy w radiowej Trójce zrezy-

¹⁰¹ Wirtualnedia.pl, *Wiktor Świetlik rezygnuje z funkcji szefa radiowej Trójki*, <https://www.wirtualnedia.pl/artukul/trojka-polskie-radio-wiktor-swietlik-rezygnuje-z-funkcji-szefa> (dostęp: 14.01.2023).

¹⁰² N. Bochyńska, *Tomasz Kowalczewski za Wiktora Świetlika dyrektorem Trójki*, <https://www.wirtualnedia.pl/artukul/tomasz-kowalczewski-dyrektor-trojki-za-wiktora-swietlika> (dostęp: 14.01.2023).

¹⁰³ N. Bochyńska, *Dariusz Rosiak odchodzi z Polskiego Radia. „Nie przedłużono umowy”*, <https://www.wirtualnedia.pl/artukul/dariusz-rosiak-odchodzi-z-trojki-nieprzedluzenie-umowy-raport-o-stanie-swiatea-dlaczego-opinie-kariera> (dostęp: 14.01.2023).

¹⁰⁴ M. Kozielski, *Kolejne zmiany „dobrej zmiany” w Polskim Radiu*, https://www.press.pl/tre-sc/60153,czwarta-prezes-_dobrej-zmiany_-w-polskim-radiu (dostęp: 15.01.2023).

¹⁰⁵ Rada Mediów Narodowych liczy pięciu przedstawicieli, wówczas byli to: Elżbieta Kruk (PiS), Joanna Lichočka (PiS), Krzysztof Czabański (PiS), Grzegorz Podzorny (Kukiz'15) oraz Juliusz Braun (PO). Braun nie był obecny na posiedzeniu, jednak nie miało to znaczenia dla losów głosowania, ponieważ do ustanowienia nowego prezesa Polskiego Radia potrzeba było trzech głosów „za”, które wpłynęły od przedstawicieli z rekomendacji Prawa i Sprawiedliwości.

¹⁰⁶ Radio Track, Kantar Polska S.A., udział w czasie słuchania, wszyscy: 15-75 lat, n = 30 009 997, <https://web.archive.org/web/20200926042847/https://badaniaradiowe.pl/wyniki-sluchalnosci/sieci-2/> (dostęp: 16.01.2023).

¹⁰⁷ D. Dudko, *Dlaczego Anna Gacek została zwolniona z radiowej Trójki?* <https://kultura.onet.pl/wiadomosci/dlaczego-anna-gacek-zostala-zwolniona-z-polskiego-radia-oswiadczenie/8qb36dj> (dostęp: 16.01.2023).

¹⁰⁸ Onet, *Adam Bodnar pisze do władz Polskiego Radia w sprawie Anny Gacek. „To groźne”*, <https://kultura.onet.pl/wiadomosci/adam-bodnar-pisze-list-w-sprawie-zwolnienia-anny-gacek-jaki-byl-powod-odejscia/8x39f8f> (dostęp: 16.01.2023).

gnował nestor Polskiego Radia, Wojciech Mann¹⁰⁹. Redaktor, związany z publiczną rozgłośnią od przeszło 55 lat, był mentorem Gacek i współprowadził z nią wtorkowe audycje „W tonacji Trójki”.

Maj 2020 r. to miesiąc, który stanowił moment kulminacyjny kontrowersyjnych wydarzeń, które nastąpiły w Programie Trzecim. Wiązą się one bezpośrednio z postacią Kazika Staszewskiego, który po 11 latach przerwy wznowił karierę solową. Powrót inaugurowała piosenka *Twój ból jest lepszy niż mój*. Pretekstem do powstania piosenki była sytuacja z 10 kwietnia 2020 r., kiedy to prezes Prawa i Sprawiedliwości Jarosław Kaczyński, zdecydował się na wizytę na symbolicznym grobie swojego brata (zmarłego 10 kwietnia 2010 r. w katastrofie smoleńskiej) oraz matki na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie, co nastąpiło pomimo bezwarunkowego zamknięcia obiektu na skutek obostrzeń przeciwepidemicznych, obowiązujących na terenie całej Polski. Tekst utworu wypomina postawę przedstawiciela partii rządzącej. Ukazuje ją jako przejaw hipokryzji i bycia „ponad prawem” względem obywateli kraju, zmuszonych w tym czasie do pozostania w domach. O incydencie z 10 kwietnia 2020 r. bezpośrednio traktują słowa drugiej zwrotki:

Otwiera się brama – ja nie wierzę oczom
Czy jednak się rzeczy inaczej potoczą?
Podbiegam – Twoje karki krzyczą „stój!”
Bo Twój ból jest lepszy niż mój.

W podobnym tonie wyraża się następujący po nim refren:

Ból ukoić możesz Ty jeden
Wszyscy inni wpadli w biedę
Limuzyny dwie, jedna – cały cmentarz Twój
Większy niż mój.

Piosenka *Twój ból jest lepszy niż mój* zwyciężyła notowanie nr 1998 Listy Przebojów Programu Trzeciego w pierwszym tygodniu od pojawienia się w zestawie do głosowania. O zajęciu przez utwór najwyższego miejsca poinformował prowadzący Listę Przebojów, Marek Niedźwiecki. Jednakże – już po zamknięciu notowania – strona internetowa programu została wyłączona, uniemożliwiając sprawdzenie publikowanych na niej rezultatów głosowania. Awaria witryny była zastanawiającym zbiegiem okoliczności, który mógł sugerować, iż było to działanie zaplanowane. Wrażenie to potęguje opublikowane następnego dnia oświadczenie co do zaistniałej sprawy, które wydał dyrektor Trójki, Tomasz Kowalczewski. W jego opinii do audycji na skutek naruszenia regulaminu został wprowadzony utwór spoza zestawienia, a ponadto liczenie głosów miało odbyć się sposób zmanipulowany, co miało rzutować na finałowy przebieg notowania. Tym samym Kowalczewski ogłosił unieważnienie wyników z 15 maja 2020 r. Notka, opublikowana przez Kowalczewskiego jest jednak pełna licznych niedomówień i informacji sprzecznych ze stanem faktycznym – Lista Przebojów Programu Trzeciego nigdy nie miała sporządzonego

¹⁰⁹ Wirtualnedia.pl, *Wojciech Mann odchodzi z radiowej Trójki po 55 latach współpracy*, <https://www.wirtualnedia.pl/artykul/wojciech-mann-odchodzi-z-trojki-po-55-latach-wspolpracy> (dostęp: 16.01.2023).

regulaminu, jak i nie doprecyzowano kwestii „utworu”, który miał być włączony na Listę poza kolejnością. Oskarżenia o manipulację wynikami głosowania – nawet jeśli o wątpliwych podstawach – doprowadziły do definitywnego odejścia z rozgłośni Marka Niedźwieckiego, prowadzącego Listę od 1982 r. W medialnym oświadczeniu redaktor komentuje sprawę następująco: „W związku z sytuacją, która zaistniała wokół piątkowego notowania LP3 oraz posądzeniem mnie o nieuczciwość w przygotowywaniu audycji, którą prowadzę od 35 lat, kończę współpracę z Programem III Polskiego Radia”. Kilka godzin później decyzję Niedźwieckiego poświadczyl jego przyjaciel Zbigniew Preisner.

Władze stacji rozpoczęły działania, których celem była dyskredytacja dobrego imienia redaktora Niedźwieckiego. Na oficjalnej stronie Polskiego Radia 24 oraz TVP Info ukazały się serie artykułów, które oskarżały Niedźwieckiego o przyjmowanie korzyści majątkowych za umieszczanie określonych piosenek na wysokich pozycjach Listy, powołując się na opinię anonimowego użytkownika serwisu Facebook, figurującego pod pseudonimem „Tomaldo Banjo”. Ofensywę mediów publicznych na byłego redaktora Trójki skrytykowało w oficjalnym oświadczeniu Stowarzyszenie Dziennikarzy i Twórców Radia Publicznego. Ostatecznie konto okazało się nieprawdziwe i nie przedstawiało żadnej prawdziwej jednostki, a post z oskarżeniami o łapówkarstwo usunięty, a co z tym równoznaczne – zarzuty wobec Niedźwieckiego były w całości sfabrykowane i bezzasadne. Polskie Radio 24 oznaczyło problematyczne artykuły jako „niewidoczne”, a TVP Info usunęło fałszywe treści ze swoich stron internetowych. Obydwa media nie wystosowały przeprosin wobec Niedźwieckiego. Redaktor wystąpił na drogę sądową.

Po odejściu prowadzącego Listę władze Polskiego Radia podjęły zmasowane kroki, prowadzące do wykazania manipulacji przy notowaniu Listy nr 1998. Osoby pracujące przy audycji, w tym jej wydawca – Bartosz Gil – otrzymały dokument, zgodnie z którego treścią przyznawały się do możliwego zmanipulowania wyników głosowania. Redaktor Gil oraz reszta redakcji odmówili podpisania oświadczenia, przez co zostali ze skutkiem natychmiastowym zawieszni. Polskie Radio utrzymywało wersję, iż – zgodnie z „danymi informatycznymi” – piosenka Kazika nie wygrała notowania, a zajęła jedynie czwartą pozycję. Stanowisko publicznej rozgłośni podważył redaktor Gil, wskazując w korespondencji do dyrektora Programu Trzeciego, że piosenka Kazika wygrała zestawienie w pełni uczciwie, po odrzuceniu wszystkich nieautoryzowanych prób głosowania (np. podjętych przez użycie oprogramowania zewnętrznego, które „nabijałoby” głosy wybranemu utworowi). Odezwa do dyrektora Kowalczewskiego poruszyła również mimochodem temat wiadomości, jaką rzekomo ten miał wysłać do Piotra Metza, dyrektora muzycznego Trójki. Następnego dnia Piotr Metz złożył rezygnację z pracy w Programie Trzecim, a w rozmowie z Moniką Olejnik ujawnił zawartość SMS-a od Kowalczewskiego o treści: „Piotrze, dopilnuj, aby piosenka, o której rozmawialiśmy, nie była na Antenie”. „Piosenką”, stanowiącą główny temat prośby Kowalczewskiego był *Twój ból jest lepszy niż mój* Kazika.

W związku z zaistniałą sytuacją rezygnację z pracy w Trójce złożyli wieloletni pracownicy radia, m.in. Michał Olszański, Marcin Kydryński (obecny w Polskim

Radiu od 31 lat) oraz druhowie zastępowi „Listy” – Piotr Stelmach oraz Marcin Łukawski. Nestor Programu Trzeciego, Piotr Kaczkowski, pracujący przy Myśliwieckiej 3/5/7 od 1963 r., tuż po zakończonym sugestywnymi werblami jednej z piosenek zespołu Maanam (co było aluzją do cenzury piosenek w okresie PRL) wydaniu audycji MiniMax, ogłosił odejście z rozgłośni.

Pomimo że 22 maja 2020 r. przypadało notowanie nr 1999 Listy Przebojów Programu Trzeciego, to nie zostało ono wyemitowane na antenie. Piotr Baron, współprowadzący program z Markiem Niedźwieckim, w geście solidarności odmówił kontynuacji audycji, a następnie udał się na kilkumiesięczny urlop. W porze emisji 1999. notowania na antenie Trójki wybrzmiał jedynie pozbawiony udziału prezentera blok, zatytułowany „Audycja muzyczna”, rozpoczynający się od instrumentalnej wersji utworu ABC *The Look of Love* – motywu charakterystycznego dla wstępów notowań Listy Przebojów Programu Trzeciego. Na najwyższym miejscu nieemitowanego zestawienia numer 1999 znalazł się singiel *Mój ból jest lepszy niż Twój*. Lista Przebojów Programu Trzeciego nigdy nie powróciła do ramówki stacji, zatrzymując swoją historię na 1998 wyemitowanych notowaniach. Audycja była obecna na antenie Trójki nieprzerwanie od 24 kwietnia 1982 r.

Afera wokół 1998 notowania Listy Przebojów Programu Trzeciego stała się obiektem zainteresowania mediów zagranicznych. BBC News pisało o „cenzurze” antyrządowej piosenki. Zdaniem AP News sytuacja związana z unieważnieniem wyników zestawienia wywoływała „obawy co do wolności mediów w Polsce”, a partii rządzącej portal zarzucał wykorzystywanie mediów publicznych jako narzędzia propagandy. „Financial Times” informował o sprawie w kontekście wpływu władz w kraju na funkcjonowanie mediów, godzące w poczucie wolności. Berliński dziennik „Der Tagesspiegel” przyrównał sytuację z ocenianiem piosenki Staszewskiego do realiów ustroju komunistycznego drugiej połowy XX w., gdzie niepoprawna politycznie muzyka była strofowana przez ówczesne władze. „Süddeutsche Zeitung” określił zaś spór wobec Listy... jako konsekwencję podporządkowania Polskiego Radia przez Prawo i Sprawiedliwość zgodnie z dyrektywą partii. Oświadczenie w sprawie wydała Helsińska Fundacja Praw Człowieka. Organizacja stanęła w obronie dziennikarzy radiowej Trójki, którzy opuścili stację na skutek wydarzeń związanych z 1998 notowaniem Listy Przebojów Programu Trzeciego. Instytucja określiła zajście jako „bezprecedensowy akt cenzury”, zarazem wzywając Polskie Radio do realizacji misji publicznej w duchu pluralizmu.

Wskutek zamieszania w redakcji Programu Trzeciego, związanego z aferą wokół Listy Przebojów Programu Trzeciego pod znakiem zapytania stanęła przyszłość jednego z głównych punktów ramówki – pasma Zapraszamy do Trójki, prowadzonego przez wielu redaktorów, którzy opuścili stację po aferze z Listą. Audycja przez kilka dni nie ukazywała się na antenie Trójki (zarówno w paśmie porannym, jak i popołudniowym) wobec braku personelu, który mógłby ją poprowadzić, co było sytuacją dotychczas niespotykaną w jej przeszłości 46-letniej historii¹¹⁰. Impas trwał do 25 maja 2020 r., kiedy to rezygnację z funkcji dyrektora

¹¹⁰ Press.pl, *Nikt nie poprowadził „Zapraszamy do Trójki”*, <https://www.press.pl/tresc/61770,nikt-nie-poprowadzil---zapraszamy-do-trojki---> (dostęp: 21.01.2023).

radiowej Trójki złożył Tomasz Kowalczewski, a jego miejsce zajął Jakub Strzyczkowski¹¹¹. Zmiana na kierowniczym stanowisku uchodziła za „gaszenie pożaru”¹¹², z racji na wieloletnie doświadczenie oraz wysoką etykę pracy Strzyczkowskiego. Do pracy powrócili m.in. Marcin Łukawski, Piotr Stelmach, Michał Olszański, Patrycjusz Wyżga czy Piotr Metz. Jedną z pierwszych decyzji Strzyczkowskiego było imienne przeproszenie na antenie zespołu Listy..., oskarżonego parę dni wcześniej przez władze radia o dokonanie manipulacji, ze szczególnym uwzględnieniem Marka Niedźwieckiego, Bartosza Gila oraz Haliny Wachowicz¹¹³. Posługa Strzyczkowskiego na stanowisku dyrektora została nagle zakończona pod koniec sierpnia 2020 r. Władze Polskiego Radia argumentowały podjętą decyzję w komunikacie medialnym „naruszeniami regulaminu i procedur wewnętrznych Spółki” i „przekraczaniem kompetencji i pełnomocnictw”, bez wyjaśnień, w jakich obszarach Strzyczkowski miał się ich kiedykolwiek dopuszczać. Funkcję dotychczas sprawowaną przez red. Strzyczkowskiego przejął Michał Narkiewicz-Jodko¹¹⁴. Wraz ze zmianą dyrektora Programu Trzeciego ponownie odeszła grupa dziennikarzy, która powróciła za namową Strzyczkowskiego, a ci, którzy pozostali, byli degradowani w ramówce lub przenieszeni do pozaantenowych jednostek Polskiego Radia¹¹⁵. Sam redaktor pozostał w rozgłośni do początku października, kiedy to złożył rezygnację z pracy w Trójce¹¹⁶. Z ramówki stacji zniknęło pasmo „Zapraszamy do Trójki”, obecne w niej od 1974 r.¹¹⁷

W 2020 r. istnie nastąpiło „trzęsienie ziemi” w Trójce. W jego trakcie stację opuściło wielu doświadczonych redaktorów, prowadzących audycje o okazałym statusie w historii Polskiego Radia, wśród których należy wymienić przede wszystkim: Piotra Kaczkowskiego (prowadzącego MiniMax, w PR3 od 1963 r.), Marka Niedźwieckiego (odpowiedzialnego za sukces Listy Przebojów, w rozgłośni od 1982 r.) oraz Wojciecha Manna (prezentera m.in. takich audycji jak „W tonacji Trójki”, w rozgłośni od 1966 r.). Na 1998 wyemitowanych wydaniach została zakończona historia Listy Przebojów Programu Trzeciego – flagowego formatu radia publicznego. Sam wizerunek radiofonii publicznej w Polsce uległ pogorszeniu również w wymiarze

¹¹¹ Wirtualnemedial.pl, *Kuba Strzyczkowski nowym dyrektorem Trójki, Tomasz Kowalczewski zrezygnował*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/kuba-strzyczkowski-trojka-polskie-radio-nowym-dyrektorem-za-tomasz-kowalczewski-odwolany> (dostęp: 21.01.2023).

¹¹² M. Kozielski, *W Trójce trwa gaszenie pożaru*, https://www.press.pl/tresc/61862,w-trojce-trwa-gaszenie-pozaru_-kluczowy-bylby-powrot-marka-niedzwieckiego (dostęp: 21.01.2023).

¹¹³ M. Kozielski, *Strzyczkowski przeprosił Niedźwieckiego na antenie Trójki*, <https://www.press.pl/tresc/61877,strzyczkowski-przeprosil-niedzwieckiego-na-antenie-trojki> (dostęp: 21.01.2023).

¹¹⁴ Wirtualnemedial.pl, *Kuba Strzyczkowski odwołany, Michał Narkiewicz-Jodko nowym szefem radiowej Trójki*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/michal-narkiewicz-jodko-dyrektor-program-iii-polskiego-radia-zwolniony-kuba-strzyczkowski> (dostęp: 21.01.2023).

¹¹⁵ Trójkofan – dział aktualności, <https://web.archive.org/web/20210401100741/http://www.trojkofan.trojka.info/aktualnosci.html> (dostęp: 21.01.2023).

¹¹⁶ Wirtualnemedial.pl, *Kuba Strzyczkowski odchodzi z radiowej Trójki. „Pozostaną piękne wspomnienia”*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/kuba-strzyczkowski-odchodzi-z-trojka-polskie-radio-pozostana-piekne-wspomnienia> (dostęp: 21.01.2023).

¹¹⁷ J. Kowalski, *W Trójce ma być mniej publicystyki, odwołano „Zapraszamy do Trójki”. Zozun nie zgadza się na przejście do IAR*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/trojka-polskie-radio-zapraszamy-do-trojki-ma-byc-mniej-publicystyki-zozun-nie-zgadza-sie-na-przejscie-do-iar> (dostęp: 21.01.2023).

międzynarodowym: media zagraniczne pisały o niej m.in. w kontekście tworu kontrolowanego przez wpływy partii rządzącej. Jeśli przyjmować, iż fundamentem radia są jego słuchacze, to wynik udziałów w czasie słuchania radia od grudnia 2020 do lutego 2021 r. jest niezwykle bolesnym wskaźnikiem nastrojów społecznych – udział Trójki w czasie słuchania wszystkich ogólnopolskich stacji oscylował w tym okresie w okolicach zaledwie 1,9%¹¹⁸. Znaczna część słuchaczy „dawnej” Trójki pozostała przy redaktorach, którzy opuścili stację na skutek zaistniałych wydarzeń. Z inicjatywy ex-dziennikarzy Programu Trzeciego wyklarowały się dwie rozgłośnie, funkcjonujące jako radia internetowe – mowa tu o Radiu Nowy Świat oraz (nadającym od stycznia 2021 r.) Radiu 357, nawiązującym nazwą do adresu radiowej Trójki.

Po niespełna dwóch latach od zakończenia nadawania „Listy Przebojów Programu Trzeciego” władze Polskiego Radia podjęły próbę reaktywacji plebiscytu muzycznego na antenie stacji. „Niespodzianką” dla słuchaczy na 60-lecie Trójki okazało się ogłoszenie o włączeniu do ramówki audycji o zbliżonej do pierwowzoru nazwie „Lista Przebojów Trójki”¹¹⁹. Wydanie „zerowe” audycji odbyło się 9 kwietnia 2023 r., a poprowadzili je Tomasz Miara oraz Łukasz Ciechański¹²⁰.

5. ROZŁAM W PROGRAMIE TRZECIM POLSKIEGO RADIA W LATACH 2019–2022 – CZĘŚĆ BADAWCZA

Przedział między 2019 a 2022 r. był okresem szczególnie intensywny w historii Polskiego Radia. Publiczna rozgłośnia, niedługo po objęciu pieczy (nazywanej w społeczności internetowej ironicznym mianem „dobrej zmiany”¹²¹) przez sprawującą władzę w kraju partię Prawo i Sprawiedliwość, zaczęła przekształcać się w medium sprzyjające opcji rządzącej. Przemian nie uniknął również Program Trzeci Polskiego Radia. Stacja, która w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchodziła za „wyrodne dziecko” mediów publicznych i którą charakteryzował dystans wobec politycznych układów, w ciągu kilku lat przeszła transformację w rozgłośnie blisko powiązaną z obozem władzy.

Rezultatem przemian w funkcjonowaniu Programu Trzeciego była – niespotykana dotychczas na tak wyraźną skalę – fala odejść, zwolnień (niekiedy przybierających wymiar „dyscyplinarnych”, kiedy to redaktorzy stacji odmawiali wykonywania przykazań wedle dyrektyw władz Polskiego Radia) oraz afer. Wielu niezwykle za-

¹¹⁸ Radio Track, Kantar Polska S.A., udział w czasie słuchania, wszyscy 15-75 lat, n = 30 009 997, <https://web.archive.org/web/20210415071832/https://badaniaradiowe.pl/wyniki-sluchalnosci/sieci-2/> (dostęp: 21.01.2023).

¹¹⁹ Wirtualnemedi.pl, *Trójka wznawia listę przebojów, gospodarzami Ciechański i Miara*, <https://www.wirtualnemedi.pl/arttykul/trojka-polskie-radio-lista-przebojow-lukasz-ciechanski-tomasz-miara-prowadzacy-kto-to-jest> (dostęp: 10.01.2023).

¹²⁰ Trójka Polskie Radio, *Pierwsze notowanie „Listy Przebojów Trójki”. Sprawdź wyniki*, <https://trojka.polskieradio.pl/arttykul/2936214,Pierwsze-notowanie-Listy-Przebojow-Trojki-Sprawdz-wyniki> (dostęp: 11.01.2023).

¹²¹ A. Zawistowska, M. Skowrońska, *Dobra zmiana czy Polska w ruinie?*, Przegląd Socjologii Jakościowej, t. 13, nr 2, Białystok 2017, 120.

służonych dla radiowej Trójki redaktorów zostało zmuszonych zakończyć wieloletnią posługę antenową. Ich miejsce na antenie powierzono m.in. dziennikarzom, związanymi z mediami o profilu prawicowym, w licznych przypadkach bez doświadczenia pracy w radiu. Z ramówki stacji zniknęły audycje o statusie niemalże ikonicznym, które wychowywały kolejne pokolenia słuchaczy przed radioodbiornikami. Wraz z roszadami kadrowymi oraz burzliwą atmosferą wokół Myśliwieckiej 3/5/7 nastąpił również odpływ słuchaczy Programu Trzeciego, a wyniki słuchalności rozgłośni osiągnęły najniższe pułapy w ponad dwudziestoletniej historii pomiarów tego wskaźnika.

Sytuacja zaistniała w radiowej Trójce spotkała się ze zdecydowaną reakcją mediów, również tych z sektora prywatnego. Portale branżowe, traktujące o sektorze radiowym, stale informowały o kolejnych etapach powolnego rozłamu w szeregach stacji, traktując proceder z najwyższym priorytetem.

Nadrzędną składową niniejszego rozdziału artykułu stanowi część badawcza, poprzedzona wprowadzeniem metodologicznym. Autor w prowadzonych badaniach posłużył się analizą zawartości mediów. Traktując one o specyfice przekazu z portalu wirtualnedia.pl oraz press.pl w kwestii rozłamu w radiowej Trójce. Tym samym poniższa część publikacji zawiera odpowiedź na pytanie: *Jak odbierać przekazy medialne poprzez analizę zawartości mediów?* Na podstawie badań oraz wynikających z nich wniosków kształtuje się także odpowiedź na główne pytanie pracy, tj. *W jaki sposób portale wirtualnedia.pl oraz press.pl formowały przekazy medialne dotyczące rozłamu w Programie Trzecim Polskiego Radia?*

Metodę niewątpliwie wyróżnia jej przystępność. Analizę zawartości treści amatorsko może przeprowadzić każdy odbiorca przekazów medialnych. Nie jest to czynność wymagająca: do jej wykonania należy zestawić ze sobą – na przykład – dwa programy informacyjne różnych stacji telewizyjnych czy radiowych. Zjawiskiem zauważalnym winna być rozbieżność między dwiema porównywanymi formatami – chociażby w obszarach sposobu przedstawiania komunikatów, rozlokowania poszczególnych materiałów w ramach czasowych, doboru ekspertów, czy nawet treści nagłówków, zapowiadających materiały wideo. Oczywiście trzeba mieć na uwadze, iż taka mniej zobowiązująca forma analizy niesie za sobą drobne ustępstwa, wśród których można by wskazać m.in. niecykliczność badania¹²².

Analiza zawartości mediów, prowadzona w sposób bardziej sformalizowany, rozgranicza etapy, których konsekwentna realizacja prowadzi do uchwycenia istoty badań. Pierwszy, o wymiarze przygotowawczym, sprowadza się do określenia ich tematyki. W przypadku studiów dziennikarskich sugeruje się, żeby oscylowała ona wokół zjawisk problematycznych, skłaniających do przemyśleń, kształtujących różne stanowiska, a nawet – w skrajnych przypadkach – polaryzujące opinię publiczną. Tematy kontrowersyjne, niejednoznaczne w ocenie, dotyczące spraw bieżących, to sól współczesnego dziennikarstwa. Następnym krokiem jest wytyczenie granic badawczych, na które składa się: wybór medium – źródła, na któ-

¹²² R. Klepka, J. Idzik, *O analizie zawartości, czyli jak badać medialne obrazy świata*, w: R. Klepka & J. Idzik (Eds.), *Medialne obrazy świata. Tom 2. Polityka i bezpieczeństwo w relacjach medialnych* (11–31). Wydawnictwo Naukowe UP.

rego zawartości ma bazować badanie, oraz okres badań. Przedział czasowy winien być pozbawiony przypadkowości, tj. w jego obrębie powinny następować wydarzenia (a co za tym idzie – treści o nich traktujące) o istotnym wydźwięku dla tematyki pracy. Niezwykle istotnym punktem jest wyklarowanie klucza kategoryzacyjnego, który umożliwi selekcję materiałów ze względu na ich wydźwięk i treść przewodnią¹²³. Po wykonaniu tychże wytycznych należy przejść bezpośrednio do badań, następnie zestawiając i opisując ich wyniki, a także wyciągając wnioski.

Autor poza podstawową metodą badawczą w postaci ilościowej analizy zawartości – w spornych przypadkach – pomocniczo skorzystał z analizy kontekstu dyskursu prasowego, odnosząc ją do doniesień medialnych.

Zakres czasowy analizy objął okres od stycznia 2019 do grudnia 2022 r. Uwzględniony period był niezwykle istotny w dziejach Programu Trzeciego Polskiego Radia. W tymże czasie nastąpiły m.in. liczne odejścia z redakcji dziennikarzy o uznanej marce na rynku radiowym (jak i zasłużonych dla historii mediów publicznych), zmiana na stanowisku prezesa Polskiego Radia – urząd objęła Agnieszka Kamińska, niespotykana dotychczas destabilizacja ramówki stacji czy – niezwykle żywa w dyskursie medialnym – afera, związana z 1998 notowaniem Listy Przebojów Programu Trzeciego, której rezultatem okazało się zakończenie funkcjonowania flagowego formatu radiowej Trójki. Całości „dopełnił” (nader ironicznie) diametralny spadek udziałów w rynku radiowym w ujęciu badań słuchalności radia – publikowane rezultaty pomiarów wielokrotnie wiązały się z ustanowieniem kolejnych antyrekorów Programu Trzeciego. Stacja, która wchodziła w drugą dekadę XXI w. z pozycji jednej z czołowych rozgłośni w kraju, zanotowała pokaźny spadek w zestawieniach. Autor przyjął założenie, iż okres od stycznia 2019 do grudnia 2022 r. stanowi wystarczającą próbę reprezentatywną, pozwalającą odpowiedzieć na pytanie badawcze, *W jaki sposób portale wirtualnedia.pl oraz press.pl formowały przekazy medialne dotyczące rozłamu w Programie Trzecim Polskiego Radia?*

Do próby badawczej zostały włączone te teksty, które podjęły zagadnienie rozłamu w szeregach Programu Trzeciego Polskiego Radia. Uwzględniono również te publikacje, które traktowały o wynikach sondażowych słuchalności stacji radiowych „Radio Track” – zdaniem autora rezultaty pomiaru stanowiły praktyczny wyraz wyraźnego odwrotu odbiorców rozgłośni, swoistego sprzeciwu wobec podejmowanych przez jej władze praktyk. Kryteria spełniły 183 publikacje, zamieszczone w portalach, traktujących o branży medialnej w Polsce – wirtualnedia.pl oraz press.pl.

W badaniu autor posłużył się specjalnie przygotowanym kluczem kategoryzacyjnym, którego składowe stanowią następujące cechy badawcze: „Wyniki sondażowe Programu III Polskiego Radia: lata 2019–2022”; „Ruchy kadrowe wokół Programu III Polskiego Radia”; „Wydarzenia wewnątrzredakcyjne Programu III Polskiego Radia”; „Komentarze oraz działania zewnętrzne dotyczą-

---

¹²³ R. Leśniczak, *Wizerunek prezydenta elekta Andrzeja Dudy w polskich tygodnikach katolickich „Gość Niedzielny” i „Niedziela”*. Politeja – Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego 2017, 14(48), 300–303, tenże, *News coverage of Christian churches and other religious bodies dealing with the Covid-19 pandemic: An analysis of newspapers in German and English*. Church, Communication and Culture 2022, 7(1), 180.

ce Programu III Polskiego Radia”, „Rozgłoszenie post-trójkowe: Radio Nowy Świat oraz Radio 357” oraz „Zależność działań władz Programu III Polskiego Radia od opcji rządzącej”. Cechy badawcze charakteryzuje rozłączność – a co z tym równoznaczne – każda publikacja, która została przyjęta w badaniu, może zostać przydzielona wyłącznie w obręb jednej z powyższych kategorii.

Tabela 1. Klucz kategoryzacyjny wraz z cechami i kategoriami

Badana cecha i jej definicja	Kategorie i definicje w ramach badanej cechy
1	2
<p>WYNIKI SONDAŻOWE PROGRAMU III POLSKIEGO RADIA: LATA 2019–2022</p> <p>(sposób przedstawienia przez portale: wirtualnedia.pl oraz press.pl wyników sondażowych słuchalności stacji radiowych „Radio Track” dla Programu III PR)</p>	<p>1) pozytywna – autorzy publikacji przedstawiają wyniki sondażowe słuchalności stacji radiowych „Radio Track” dla Programu III Polskiego Radia w pozytywnym świetle, podkreślając status radiowej Trójki na rynku radiowym w Polsce</p> <p>2) negatywna – autorzy publikacji przedstawiają wyniki sondażowe słuchalności stacji radiowych „Radio Track” dla Programu III Polskiego Radia w negatywnym świetle, wypuklając malejącą pozycję radiowej Trójki na rynku radiowym w Polsce</p> <p>3) ambiwalentna – autorzy publikacji przedstawiają wyniki sondażowe słuchalności stacji radiowych „Radio Track” dla Programu III Polskiego Radia w niejednoznacznym świetle, tzn. bez wyraźnego wskazania stosunku do osiągniętego rezultatu</p>
<p>RUCHY KADROWE WOKÓŁ PROGRAMU III POLSKIEGO RADIA</p> <p>(sposób prezentacji przez portale: wirtualnedia.pl oraz press.pl ruchów kadrowych w obrębie Programu III Polskiego Radia)</p>	<p>1) aprobata – autorzy publikacji przedstawiają doniesienia dotyczące ruchów kadrowych w obrębie redakcji Programu III Polskiego Radia z aprobatą, np. poprzez niedoszukiwanie się w działaniach władz Polskiego Radia niewłaściwego postępowania względem (ex-)pracowników, uznawanie ruchów kadrowych za dobrowolną, niewymuszoną kwestiami zewnętrznymi decyzję</p> <p>2) dezaprobata – autorzy publikacji przedstawiają doniesienia dotyczące ruchów kadrowych w obrębie redakcji Programu III Polskiego Radia z dezaprobatą wobec zaistniałej sytuacji, np. podkreślając wpływ władz politycznych na działania władz Polskiego Radia, klasyfikując ruchy kadrowe jako kontrowersyjne</p> <p>3) neutralność – autorzy publikacji przedstawiają doniesienia dotyczące ruchów kadrowych w obrębie redakcji Programu III Polskiego Radia w ujęciu neutralnym, tzn. bez jednoznacznego wskazania stosunku do zaistniałych przetasowań</p>

<p>WYDARZENIA WEWNĄTRZREDAKCYJNE PROGRAMU III POLSKIEGO RADIA</p> <p>(sposób prezentacji przez portale: wirtualnedia.pl oraz press.pl doniesień dotyczących wydarzeń wewnątrzredakcyjnych dotyczących Programu III Polskiego Radia)</p>	<p>1) pozytywna – autorzy publikacji przedstawiają doniesienia dotyczące wydarzeń wewnątrzredakcyjnych w Programie III Polskiego Radia, stawiając stację w korzystnym dla niej położeniu</p> <p>2) negatywna – autorzy publikacji przedstawiają doniesienia dotyczące wydarzeń wewnątrzredakcyjnych w Programie III Polskiego Radia, stawiając stację w nieprzychylnym dla niej położeniu, np. poprzez wskazywanie na napiętą atmosferę pracy czy problemy z organizacją ramówki rozgłośni</p> <p>3) ambiwalentna – autorzy publikacji przedstawiają doniesienia dotyczące wydarzeń wewnątrzredakcyjnych w Programie III Polskiego Radia w niejednoznacznym świetle, tzn. bez wyraźnego wskazania stosunku do zaistniałych sytuacji</p>
<p>KOMENTARZE ORAZ DZIAŁANIA ZEWNĘTRZNE DOTYCZĄCE PROGRAMU III POLSKIEGO RADIA</p> <p>(sposób prezentacji przez portale: wirtualnedia.pl oraz press.pl komentarzy oraz działań zewnętrznych dotyczących Programu III Polskiego Radia)</p>	<p>1) pozytywna – autorzy publikacji przedstawiają komentarze oraz doniesienia dotyczące działań zewnętrznych (np. reakcji słuchaczy, apeli artystów) wokół Programu III Polskiego Radia, stawiając stację w dobrym świetle</p> <p>2) negatywna – autorzy publikacji przedstawiają komentarze oraz doniesienia dotyczące działań zewnętrznych (np. protestów słuchaczy, apeli czy oficjalnych stanowisk artystów) wokół Programu III Polskiego Radia w negatywnym świetle</p> <p>3) ambiwalentna – autorzy publikacji przedstawiają komentarze oraz doniesienia dotyczące działań zewnętrznych wokół Programu III Polskiego Radia bez określenia jednoznacznego stanowiska wobec zaistniałej sytuacji</p>
<p>ROZGŁOŚNIE POST-TRÓJKÓWE: RADIO NOWY ŚWIAT ORAZ RADIO 357</p> <p>(sposób prezentacji przez portale: wirtualnedia.pl oraz press.pl losów inicjatyw radiowych ex-dziennikarzy Programu Trzeciego – Radia Nowy Świat oraz Radia 357)</p>	<p>1) pozytywna – autorzy publikacji przedstawiają losy inicjatyw radiowych byłych dziennikarzy Programu Trzeciego – Radia Nowy Świat oraz Radia 357, stawiając nowe stacje w pozytywnym dla nich świetle, także w porównaniu do Trójki</p> <p>2) negatywna – autorzy publikacji przedstawiają losy inicjatyw radiowych byłych dziennikarzy Programu Trzeciego – Radia Nowy Świat oraz Radia 357, stawiając nowe stacje w negatywnym dla nich świetle, zwłaszcza w nawiązaniu do Trójki</p> <p>3) ambiwalentna – autorzy publikacji przedstawiają losy inicjatyw radiowych byłych dziennikarzy Programu Trzeciego – Radia Nowy Świat oraz Radia 357 bez określenia jednoznacznego stanowiska wobec ich poczyną</p>

<p>ZALEŻNOŚĆ DZIAŁAŃ WŁADZ PROGRAMU III POLSKIEGO RADIA OD OPCJI RZĄDZĄCEJ</p> <p>(sposób prezentacji przez portale: wirtualnedia.pl oraz press.pl ewentualnych zależności pomiędzy Programem III Polskiego Radia, a opcją rządzącą w latach 2019–2022, tj. partią Prawo i Sprawiedliwość)</p>	<p>1) aprobata – autorzy publikacji ukazują relację pomiędzy opcją rządzącą a funkcjonowaniem Programu III Polskiego Radia z aprobatą dla takich działań</p> <p>2) dezaprobata – autorzy publikacji ukazują relację między opcją rządzącą a funkcjonowaniem Programu III Polskiego Radia z dezaprobatą, wskazując na oddziaływanie polityki na funkcjonowanie stacji</p> <p>3) neutralność – autorzy publikacji ukazują relację między opcją rządzącą a funkcjonowaniem Programu III Polskiego Radia bez zajęcia jednoznacznego stanowiska co do takich działań</p>
---	---

Źródło: Opracowanie własne.

Tabele od 2 do 7 przedstawiają liczbę publikacji z portali wirtualnedia.pl oraz press.pl, przyporządkowanych do poszczególnych kategorii badawczych na podstawie badanych cech.

Tabela 2. Wyniki sondażowe programu III Polskiego Radia: lata 2019–2022
– liczba publikacji przypisanych do danej kategorii

Tytuły prasowe / kategoria	Pozytywna	Negatywna	Ambiwalentna
Wirtualnedia.pl oraz Press.pl	3	29	1

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 3. Ruchy kadrowe wokół programu III Polskiego Radia
– liczba publikacji przypisanych do danej kategorii

Tytuły prasowe / kategoria	Aprobata	Dezaprobata	Neutralność
Wirtualnedia.pl oraz Press.pl	0	55	6

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 4. Wydarzenia wewnątrzredakcyjne programu III Polskiego Radia
– liczba publikacji przypisanych do danej kategorii

Tytuły prasowe / kategoria	Pozytywna	Negatywna	Ambiwalentna
Wirtualnedia.pl oraz Press.pl	0	11	2

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 5. Komentarze oraz działania zewnętrzne dotyczące programu III Polskiego Radia – liczba publikacji przypisanych do danej kategorii

Tytuły prasowe / kategoria	Pozytywna	Negatywna	Ambiwalentna
Wirtualnedia.pl oraz Press.pl	0	17	2

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 6. Rozgłoszenie post-Trójków: Radio Nowy Świat oraz Radio 357 – liczba publikacji przypisanych do danej kategorii

Tytuły prasowe / kategoria	Pozytywna	Negatywna	Ambiwalentna
Wirtualnedia.pl oraz Press.pl	36	3	4

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 7. Zależność działań władz Programu III Polskiego Radia od opcji rządzącej – liczba publikacji przypisanych do danej kategorii:

Tytuły prasowe / kategoria	Aprobata	Dezaprobaty	Neutralność
Wirtualnedia.pl oraz Press.pl	0	15	0

Źródło: Opracowanie własne.

6. WYNIKI ANALIZY. WNIOSKI

Liczba publikacji przyporządkowanych do wyszczególnionych kategorii w ramach badanych cech dowodzi jednokierunkowości przekazu i wyraźnej dezaprobaty portali wirtualnedia.pl oraz press.pl wobec działań Polskiego Radia w latach 2019–2022. W badanej cieszce *Wyniki sondażowe Programu III Polskiego Radia: lata 2019–2022* wykazano 28 publikacji przyporządkowanych do kategorii „negatywnej”, wobec ledwie trzech zaliczonych w kategorii „pozytywnej” oraz jednej „ambiwalentnej”. Diametralną dominację przekazu odnotowano w kategorii „Ruchy kadrowe wokół Programu III Polskiego Radia”, gdzie do kategorii „dezaprobaty” zaklasyfikowano aż 55 pozycji, 6 przyporządkowano jako „neutralne”, natomiast żadna publikacja nie nosiła znamion „aprobaty”. Zbliżoną tendencję rezultatów należy odnotować w przypadku kategorii „Wydarzenia wewnątrzredakcyjne Programu III Polskiego Radia” oraz „Komentarze oraz działania zewnętrzne dotyczące Programu III Polskiego Radia” – odnotowano wyraźną dominację „negatywnych” treści. Zdecydowaną przewagę na korzyść wartości „pozytywnej” zaobserwowano jedynie w sekcji, poświęconej rozgłoszonom post-trójkowym: Radio Nowy Świat oraz Radio 357. Analiza ilościowa wykazuje jednoznacznie występowanie zależności

w działaniach władz Polskiego Radia od opcji rządzącej – w podjętej kategorii „Zależność działań władz Programu III Polskiego Radia od opcji rządzącej” wszystkie publikacje (w liczbie piętnastu) zostały zaklasyfikowane jako „negatywne”, co dobitnie podkreśla korelację polityczną następującą w medium publicznym, jakim jest Program Trzeci.

W toku prowadzonych badań i już po ich zakończeniu autor wysnuwa następujące wnioski:

a. Wyniki sondażowe Programu Trzeciego na przestrzeni lat 2019–2022 dowodzą malejącemu udziałowi Trójki w rynku radiowym w Polsce

Kiedy w badaniu za trzeci kwartał 2019 r. PR3 „osiągał” najniższy wynik w swojej historii (nawiązując do rezultatu z 2002 r.), wydawało się, iż jest to moment graniczny dla stacji – że ta niżej już nie spadnie i nie pogłębi tym samym malejącej pozycji na rynku radiowym. Regularny zabieg, stosowany przez wirtualnedia.pl oraz press.pl stanowiła stosowna, powtarzalna adnotacja o spadkach słuchalności Trójki, o których to pierwsze wzmianki najczęściej pojawiały się już na początkach nagłówków. Z czasem, gdy następne pomiary słuchalności dla Trójki prezentowały coraz niższe wartości, a tendencja nie ulegała zmianie, „spadki” zastępowano bardziej pejoratywnymi określeniami, takimi jak chociażby zwrot „ostro w dół”. Kolejne sondażowe antyrekorde stawały się już na tyle istotnym dla autorów publikacji zjawiskiem, iż w licznych przypadkach „gwarantowały” one Programowi Trzeciemu wyłączną obecność w nagłówkach doniesień dotyczących badań słuchalności stacji radiowych, co – biorąc pod uwagę negatywny wydźwięk przekazu – było niespecjalnie przychylnym wyróżnieniem.

b. Program III Polskiego Radia zaczął być również regularnie porównywany z konkurencyjnymi rozgłościami – nie były to jednak zestawienia, ukazujące Trójkę w pozytywnym świetle

Z dokonywanych paraleli wyjawia się obraz PR3 jako stacji w wyraźnym kryzysie, która przed laty walczyła o prym z rozgłościami komercyjnymi pokroju RMF FM czy Radia Zet, a obecnie znajduje się na pozycji zbliżonej do Radia Maryja – rozgłośni o zdecydowanie niższym udziale w rodzimym rynku radiowym, kojarzonej ze sterylną (urastającą wręcz do rangi stereotypu) grupą słuchaczy. Uwypuklony został aspekt porażki Programu Trzeciego z Radiem Maryja w paśmie wieczornym – przez lata szczególnie doborowo obsadzonym w ramówce medium z Myśliwieckiej 3/5/7. Okres od 2019 do 2022 r. to nieustanne pasmo spadków. Załamaniem tendencji można uznać najświeższe doniesienia, dotyczące badań „Radio Track” za końcowy kwartał 2022 r., w których – co Programowi Trzeciemu się ostatnimi czasy nie zdarzało – rezultat okazał się wyższy od poprzedniego. Możliwości interpretacyjne tego wyniku są dwojakie, co autor dostrzega, obserwując sekcję komentarzy pod jednym z artykułów na portalu wirtualnedia.pl. Pierwsza grupa komentujących staje w propozycji, upatrując we wzroście wskaźnika słuchalności symptomu odratowywania Trójki po wieloletniej katastrofie. Opozycja zaś przyjmuje

ironiczne stanowisko, sugerując że poprzedni rezultat był minimalnym pułapem, czy wręcz sondażowym „dnem”, od którego nie da się niżej upaść. Podsumowując: zebrane artykuły składają się na negatywny obraz Trójki – stacji znajdującej się w kryzysie słuchalności, zatracającej swą pozycję na polskiej mapie eteru.

c. Kategorie sprzeciw wobec redakcyjnego efektu domina: tak można by podsumować przekaz, kształtowany przez wirtualnedia.pl oraz press.pl względem ruchów kadrowych, które nastąpiły w Programie Trzecim

Fala odejść, rezygnacji oraz zwolnień jaka nastąpiła w latach 2019–2022, to sytuacja bezprecedensowa w przeszło 60-letniej historii radiowej Trójki. Apogeum tego zjawiska to 2020 r. i można podzielić je na trzy transze. Pierwsza z nich przypadała na początkowe miesiące wspomnianego roku, kiedy to szeregi redakcji z Myśliwieckiej 3/5/7 opuszczali m.in. Dariusz Rosiak czy Anna Gacek. Doniesienia z portali wirtualnedia.pl oraz press.pl wyraźnie intonują, iż nie były to osobiste wybory zasłużonych dla publicznej rozgłośni redaktorów, a odgórne decyzje podjęte przez nową prezes Polskiego Radia – Agnieszkę Kamińską. Wraz z dziennikarzami odeszło kilku ich współpracowników z pasma antenowego, m.in. Wojciech Mann, Piotr Bukartyk czy Jan Chojnacki. Fala numer dwa, najsilniejsza w stratach personalnych, powiązana była z aferą przy 1998 notowaniu Listy Przebojów Programu Trzeciego i głośnej [medialnie] rezygnacji Marka Niedźwieckiego z pracy w publicznym radiu. Po potwierdzeniu deklaracji Niedźwieckiego nastąpiła spektakularna lawina publikacji, traktujących o kolejnych odejściach z „Trójkowej” redakcji. Większość redaktorów zdecydowała się wystosowywać oświadczenia, tłumaczące przyczyny zakończenia współpracy z PR3, nierzadko korzystając przy tym z wyraźnie nacechowanego emocjonalnie słownictwa i podkreślając swoją personalną relację z Programem Trzecim. Ostatnia z serii odejść, związana była z pozbawieniem (po raz kolejny z inicjatywy Agnieszki Kamińskiej) Jakuba Strzyckowskiego funkcji dyrektora Programu Trzeciego. Każda z rezygnacji, która doczekała się stosownej publikacji na portalu wirtualnedia.pl – poza treścią samego komunikatu – zawierała również akapity, rozjaśniające kontekst spornej atmosfery wokół Trójki. Ogólny obraz – jak wykazało badanie – jest niemal jednoznacznie dezaprobatą wobec działań władz Programu Trzeciego.

d. Autorzy publikacji przedstawiają doniesienia dotyczące wydarzeń wewnątrzredakcyjnych w Programie III Polskiego Radia, stawiając stację w nieprzychylnym dla niej położeniu

Chaos, dezorganizacja, organizacja uzależniona od despotycznych decyzji prezes Polskiego Radia – tak można zarysować wizerunek stacji z Myśliwieckiej 3/5/7. Zarówno wirtualnedia.pl, jak i press.pl regularnie powiadamiały o licznych incydentach, które następowały w „Trójkowej” redakcji, podkreślając przy tym wyraźnie napiętą atmosferę pracy. Szczególnie zapalnym okresem okazał się – tak jak w przypadku dwóch poprzednich kategorii – spór o 1998 notowanie Listy Przebojów

Programu Trzeciego, po którym nastąpiło znaczące osłabienie relacji, zwłaszcza na linii prezes Polskiego Radia – redakcja PR3. Dziennikarze nie godzili się na sposób, w jaki potraktowany został zespół przygotowujący feralne notowanie numer 1998 i dawali ku temu wyraźne przesłanki. Zarówno wirtualnemedi.pl, jak i press.pl zwracały w tym czasie uwagę na wydarzenia dotychczas niespotykane w radiowych realiach: po fali rezygnacji (w geście solidarności z redaktorami Niedźwieckim, Gilem oraz Wachowicz) doszło do sytuacji, w której nikt nie był w stanie poprowadzić jednej z głównych audycji Programu Trzeciego – Zapraszamy do Trójki. Próby „ratowania” sytuacji przez władze Polskiego Radia ukazywano w sposób obrazujący nieporadność szefostwa stacji – z jednej strony chciało ono kontynuacji Listy, z drugiej – konsekwentnie odmawiało złożenia przeprosin zespołowi redakcyjnemu, który został przez nie [władze Polskiego Radia] oskarżony o dokonanie manipulacji przy ogłaszaniu wyników głosowania. Decyzję o kontynuacji emisji audycji (która przecież była o raptem dwa epizody od jubileuszowego wydania numer 2000) dodatkowo utrudniła publiczna deklaracja Piotra Barona, druha zastępowego Listy, traktująca o odmowie dalszego prowadzenia programu. Braki personalne doprowadziły również do wstrzymania przez Program Trzeci rozwoju oferty podcastowej, choć – jak wskazują wirtualnemedi.pl – liczyła ona zaledwie pięć pozycji. A to nie jedyna trudność, która zahamowała rozwój tej formy multimedialnej: na przeszkodzie stanęły również kwestie licencji muzycznych – wydawałoby się formalności dla profesjonalnie prowadzonej rozgłośni.

Przy założeniu, że słuchacze stanowią fundament radia, ów fundament uległ wyraźnemu skruszeniu w przypadku Programu Trzeciego. Od 2019 do 2022 r. stacja zanotowała znaczny odpływ słuchaczy, ale na tym nie koniec nie najlepszych relacji na linii radio – słuchacze. Jak informowały wirtualnemedi.pl, Program Trzeci w trakcie prowadzenia corocznej świątecznej licytacji, podjął decyzję o rezygnacji z telefonicznego udziału słuchaczy. Była to decyzja o tyle zaskakująca, iż od samego początku praktykowania tradycji (ponad dwudziestoletniej) telefoniczne licytacje, w których rolę przyjmującego oferty sprawował Jakub Strzyczkowski, stały się nieodzownym symbolem tego formatu. Tym razem – z racji na odejście red. Strzyczkowskiego ze stacji – rolę aukcjonerów przejął duet Witold Lazar oraz Piotr Łodej. Były prowadzący, zapytany przez wirtualnemedi.pl o swój komentarz do zaistniałej sytuacji, wyraził głębokie rozczarowanie praktyką władz Programu Trzeciego. Podkreślono przy tym, że przeczy ona idei programu, którego charakterystyczną cechą stanowiło wręcz masowe zajmowanie linii telefonicznych radia przez słuchaczy-interesantów, chcących wziąć udział w aukcji. Publikacja treści w skwitowała również finał licytacji, zestawiając ze sobą łączną sumę kwot uzbieranych na szczytny cel: kiedy w 2019 r. zebrano blisko 1,1 miliona złotych, rok później kwota ta wyniosła zaledwie 26 tysięcy złotych. Niewykluczone, że fiasko akcji charytatywnej stało się załącznikiem do prób odbudowania więzi z sympatykami Trójki. Administratorzy profili stacji w mediach społecznościowych zaprzestali praktyki automatycznego kasowania nieprzychylnych komentarzy, w zamian przyjmując strategię konfrontacji z owymi komentarzami. Niemal każdy wpis spotykał się z reakcją administratora. Interakcje charakteryzowała – wręcz przesadna – uprzejmość

oraz dołączony do wiadomości emotikon ‘uśmiechniętej buźki’. Zmiana w podejściu nie przyczyniła się do poprawy relacji, a wręcz przeciwnie – stała się ona zarzewiem dalszej fali wirtualnej krytyki wobec funkcjonowania Programu Trzeciego. Zdaniem prof. Dariusza Tworzydły, eksperta do spraw wizerunku i PR, inicjatywa osób odpowiedzialnych za „trójkowe” media społecznościowe była „działaniem prowokującym”, którego obrazowym przedstawieniem było porównanie do „płachty na byka”¹²⁴. Przedstawione publikacje podkreślają więc nieprzesadnie dobre stosunki na linii słuchacze – radio.

e. Wirtualnedia.pl oraz press.pl w pozytywnych kategoriach traktują o inicjatywach post-trójkowych, a szczególnie – o dwóch największych pod względem popularności – Radiu Nowy Świat oraz Radiu 357

Szczególne estymą cieszyło się podejście do drugiej – młodszej – stacji, której styl i charakter zdaniem „Wirtualnych Mediów” przywrócił ducha „dawnej Trójki” – wraz z licznymi przedstawicielami dawnej redakcji z Myśliwieckiej 3/5/7 oraz formatów, które pomimo zmienionych z przyczyn prawnych nazw – kontynuowały dziedzictwo „trójkowych” poprzedników. Obydwie rozgłośnie wykreowały wokół siebie wierną społeczność sympatyków, którzy regularnie uczestniczyli w akcjach integracyjnych czy wspomagali finansowo rozwój projektów, opartych na crowdfundingu. Podczas gdy Trójka notowała sukcesywne spadki w wynikach słuchalności, Radio 357 oraz Nowy Świat stały się potentatami w kategorii rozgłośni internetowych, konkurując o prym z komercyjnym RMF FM.

f. Zależność działań władz Programu III Polskiego Radia od opcji rządzącej to zjawisko, które – pomimo iż formalnie nigdy nie zostało (i prawdopodobnie nie zostanie) potwierdzone przez żadną ze stron – należy wyszczególnić w przekazie formowanym przez wirtualnedia.pl oraz press.pl

Zdaniem tychże mediów wpływy układu politycznego mocno oddziałują na funkcjonowanie Trójki. Autor sugeruje, ażeby na zagadnienie spojrzeć chociażby przez pryzmat wyboru Agnieszki Kamińskiej na stanowisko prezesa Polskiego Radia. Była to decyzja podjęta przez Radę Mediów Narodowych przez głosowanie większościowe, w którym za kandydaturą opowiedziało się trzech członków rady względem dwóch głosów sprzeciwu. Głosy ‘za’ pochodziły od Krzysztofa Czabańskiego, Joanny Lichockiej oraz Elżbiety Kruk – osób powołanych do gremium z ramienia partii Prawo i Sprawiedliwość, a ‘przeciw’ głosowali Juliusz Braun oraz Robert Kwiatkowski – przedstawiciele opozycji. Aktualny kształt Rady Mediów Narodowych rzutował na niemal każdy wybór w kontekście Programu Trzeciego: przedstawiciele z obozu partii rządzącej w latach 2019–2022 głosowali w sposób zgodny ze wskazaniem korzystnym własnej opcji politycznej, a jako że stanowili

---

¹²⁴ M. Radkowski, *Trójka rozmawia ze słuchaczami na Facebooku. Pyta i wstawia uśmiechnięte buźki*, <https://www.wirtualnedia.pl/artykul/trojka-rozmawia-ze-sluchaczami-na-facebooku-pyta-i-wstawia-ustmiechniete-buzki> (dostęp: 25.03.2023).

oni „większość” (jednoosobową, ale jednak) to każde głosowanie kończyło się rezultatem 3 do 2 (czasami 3 do 1, kiedy jeden z członków opozycji nie mógł stawić się na obradach) na korzyść przedstawicieli Prawa i Sprawiedliwości. Głosowania Rady Mediów Narodowych stanowiły bardziej formalną rutynę niż jakikolwiek bliższy obiektywizmowi proces obradowania nad problematycznymi zagadnieniami. Wybrana w taki sposób Agnieszka Kamińska mogła w zasadzie samodzielnie decydować o losach wszystkich gałęzi Polskiego Radia, bez ryzyka zgłoszenia sprzeciwu lub upomnienia od Rady Mediów Narodowych za kontrowersyjne ruchy (wśród nich można wskazać m.in. wątpliwe merytorycznie zwolnienie Jakuba Strzyczkowskiego z funkcji dyrektora Programu Trzeciego). Do miana wzorca cenzury politycznej urosła sytuacja wokół 1998 notowania Listy Przebojów Programu Trzeciego, w którym zwyciężyła piosenka Kazika Staszewskiego *Mój ból jest lepszy niż Twój*, otwarcie krytykująca postawę prezesa Prawa i Sprawiedliwości, Jarosława Kaczyńskiego, 10 kwietnia 2020 r., kiedy to Kaczyński złożył wizytę na grobie swojego brata oraz matki, pomimo panujących w kraju restrykcji pandemicznych. Singiel o wyraźnym nawiązaniu politycznym z miejsca zdobył popularność słuchaczy Programu Trzeciego i ich głosami osiągnął pierwsze miejsce Listy w pierwszym tygodniu od pojawienia się w zestawie. Władze Programu Trzeciego błyskawicznie przeprowadziły zmasowane działania, których celem była rewizja wyników głosowania i wykazanie manipulacji ostatecznych rezultatów. Takowa manipulacja nigdy nie wystąpiła i była tylko osłoną przed próbą ocenzenia utworu Kazika ze względu na jego wydzźwięk, stawiający przedstawicieli opcji rządzącej jako osoby ‘ponad władzą’. Zarówno wirtualnedia.pl, jak i press.pl prowadziły w tym szczególnie dla historii Programu III momencie intensywną kampanię informacyjną, przekazującą nowe doniesienia w sprawie ewentualnej cenzury politycznej. Obydwa media przekazywały dalej dowody, świadczące o umyślnym działaniu władz Programu Trzeciego na rzecz usunięcia piosenki z czołowej pozycji Listy. Za szczególny ślad wskazywano wiadomość SMS od dyrektora Programu Trzeciego Tomasza Kowalczewskiego, której treść ujawnił jej adresat – dyrektor muzyczny Trójki, Piotr Metz. Prośba o „zrobienie czegoś z piosenką” była wyraźnym sygnałem ku próbie dokonania cenzury. Pomimo upływu miesięcy czy lat od tej afery, dalej aktualne jest twierdzenie o sile relacji między wpływami politycznymi a działaniem radiowej Trójki. Nadgorliwość władz rozgłośni, wiernych zasadzie „o PiS tylko dobrze”¹²⁵, została ukazana jako jedna z głównych przyczyn spadku pozycji Programu Trzeciego wśród słuchaczy. Przy aktualnym stanie wizje obiektywnego medium publicznego stanowiąc mogą jedynie życzeniową mrzonkę. Trójka, z jaką przez kolejne dziesięciolecia utożsamiali się słuchacze, a która to doświadczyła rozłamu po nastaniu politycznej „lepszej zmiany” stanowi już tylko relikwitu przeszłości i piękną – choć jedynie archiwalną – kartę w historii polskiej radiofonii. To radio, którego już nie ma.

¹²⁵ Wirtualnedia.pl, „Wiadomości” najbardziej stronicze w kampanii wyborczej, zastrzeżenia do Polskiego Radia. „O PiS tylko dobrze”, <https://www.wirtualnedia.pl/artukul/wiadomosci-najbardziej-stronicze-podczas-kampanii-wyborczej-o-kampanii-wiecej-niz-w-faktach-i-wydarzeniach-o-pis-tylko-dobrze> (dostęp: 25.03.2023).

BIBLIOGRAFIA

- Annusewicz A., „Ramowanie» dobrej zmiany «. Ramy językowe kampanii wyborczej Prawa i Sprawiedliwości na Twitterze w 2015 r.”. *Kwartalnik Naukowy OAP UW „e-Politikon 2016*, 17, 75–96.
- Berelson B., *Analiza treści, Teoria i Metodologia badań nad prasą za granicą (przekłady) – 3. Analiza zawartości*, Kraków 1970.
- Chapman A., Pluralism under attack: the assault on press freedom in Poland. *Freedom House 2017*. https://freedomhouse.org/sites/default/files/FH_Poland_Report_Final_2017.pdf (dostęp: 5.10.2023).
- Czarnek P., *Pozaantenne formy rozrywki jako dopełnienie przekazów stacji radiowych w Polsce*, *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Litteraria Polonica* 2014, 23(1), 91–105.
- Donefner P., *Włodzimierz Sokorski jako prezes Radiokomitetu w latach 1956–1972. Pozycja polityczna w elicie władzy*, Warszawa 2020.
- Dzierżyńska-Mielczarek J., *Rynek radiowy w Polsce w latach 2001–2011*, *Zeszyty Prasoznawcze* 2012, nr 4 (212), 30–53.
- Grzelewska D., *Recepcja wybranych audycji radiowych w pierwszych latach PRL*, Warszawa 2005.
- Guzek D., Grzesiok-Horosz A., Political will and media law: A Poland case analysis, *East European Politics and Societies* 2022, 36(4), 1245–1262.
- Hopfinger M., *Radio – platforma audialna*, Łódź 2017.
- Janiszewski B., *Moja Trójka*, Warszawa 2013.
- Jeziński M., *Autorska audycja radiowa jako forma rytuału*, *Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne* 53/2017, Toruń 2017.
- Jeziński M., *Muzyka popularna jako forma pamięci kulturowej*, *Kultura Współczesna*, Warszawa 2017.
- Kaszewski K., *Media o sobie. Językowe elementy autopromocyjne w przekazach informacyjnych prasy, radia i telewizji*, Warszawa 2018.
- Kaszuba E., *Polityka programowa Polskiego Radia w latach 1925–1929. Założenia i praktyka*, Łódź 2013.
- Klepka R., Idzik J., *O analizie zawartości, czyli jak badać medialne obrazy świata*, w: *Medialne obrazy świata. Tom 2. Polityka i bezpieczeństwo w relacjach medialnych*, R. Klepka & J. Idzik (Eds.), (s. 11–31). *Wydawnictwo Naukowe UP*.
- Krippendorff K., *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology (Fourth Edition)*, Los Angeles 2018.
- Kurdupski M., *Rekordowa słuchalność RMF FM w III kwartale. Trójka z 4,6 proc. – najgorszy wynik od 2002 roku*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/radio-wyniki-sluchalnosci-iii-kwartal-2019-rmf-fm-jedynka-trojka-rekordowy-spadek> (dostęp: 14.01.2023).
- Kwiatkowski M.J., *60 lat Polskiego Radia (Próba syntezy)*, *Zeszyty Prasoznawcze* nr 1 (107), Kraków 1986.
- Kwiatkowski M. J., *Mikrofon i polityka. Z dziejów radiofonii polskiej 1944–1960*, Warszawa 1990.
- Kwiatkowski M.J., *Narodziny Polskiego Radia. Radiofonia w Polsce w latach 1918–1929*, Warszawa 1972.
- Kwiatkowski M.J., *Ojciec Polskiego Radia*, *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej* wyd. 26 cz. 2., Kraków 1987.
- Lakomy M., *Rynek radiowy w Polsce*, Kraków 2012.
- Leśniczak R., *Czy tygodnik katolicki „Niedziela” poparł Prawo i Sprawiedliwość w kampanii parlamentarnej w 2019 r? Studium medioznawcze*, *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne* 2020, 2, 171–190.
- Leśniczak R., *News coverage of Christian churches and other religious bodies dealing with the Covid-19 pandemic: An analysis of newspapers in German and English*, *Church, Communication and Culture* 2022, 7(1), 175–195.
- Leśniczak R., *Wizerunek prezydenta elekta Andrzeja Dudy w polskich tygodnikach katolickich „Gość Niedzielny” i „Niedziela”*, *Politeja – Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego* 2017, 14(48), 299–318.

- Ligarski S., Majchrzak G., *Agenci na fali. Listy współpracowników Urzędu Bezpieczeństwa do „Fali 49”*, Dzieje Najnowsze 2016, nr 2, Warszawa 2016.
- Lisowka-Magdziarz M., *Analiza zawartości mediów. Przewodnik dla studentów*, Kraków 2004.
- Łazarewicz C., Winnicka E., *Zapraszamy do Trójki*, Warszawa 2012.
- Łęcicki G., *Censorship in People's Poland*, *Žurnalistikos tyrimai* 2016, nr 10, 147–175.
- Łęcicki G., *Media katolickie w III Rzeczypospolitej (1989–2009)*, *Kultura – Media – Teologia* 2(2), Warszawa 2010.
- Machcewicz P., „*Monachijska menażeria*”. *Walka z Radiem Wolna Europa 1950–1989*, Warszawa 2007.
- Majchrzak G., *Armia Krajowa na „Fali” w czasach „odwilży” (1954–1956)*, *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej* 2002 nr 8–9, Warszawa 2002.
- Mamczur P., „*Jest nas już trzysta tysięcy*”, *Poetyki i performanse songów*, Poznań 2022.
- Michalczyk S., *Uwagi o analizie zawartości mediów*, *Rocznik Prasoznawczy* 3, Sosnowiec 2009.
- Niedźwiecki M., *Nie wierzę w życie pozaradiowe*, Warszawa 2011.
- Pisarek W., *Analiza zawartości prasy*, Kraków 1983.
- Pisarek W., *Wstęp do nauki o komunikowaniu*, Warszawa 2008.
- Pogracka-Michalak I., *Andrzej Turcki (1943–2013)*, *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria Polonica* 23 (1), Łódź 2014.
- Pszeniński K., *Tu mówi Londyn. Historia Sekcji Polskiej BBC*, Warszawa 2009.
- Radej M., „*Mira sane ope Marconiana*”. *Pierwsze radiowe transmisje mszy świętych*, *Kultura – Media – Teologia*, nr 4, Warszawa 2020.
- Skowrońska M., Zawistowska A., *Dobra zmiana czy Polska w ruinie?*, *Przegląd Socjologii Jakościowej*, t. 13, nr 2, Białystok 2017.
- Słowiński P., *Mroczny PRL. Wielkie Afery*, Warszawa 2017.
- Stachyra G., *The Notion of 'Mission' in Radio Broadcasting in Poland*, *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria Polonica*, Łódź 2015.
- Szarłat A., *Prezenterki Tele PRL*, 2015.
- Szczepaniak K., *Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych – refleksje metodologiczne*, *Acta Universitatis Lodziensis, Folia Sociologica* 2012, 42, 83–112.
- Szot L., *Między wolnością a upolitycznieniem mediów publicznych*. *Przegląd Politologiczny* 2020, (2), 157–177.
- Tetelowska I., *Analiza i ocena treści dzienników*, *Zeszyty Prasoznawcze* nr 1, Kraków 1960.
- Trochimuk M., *Przemiany w zwyczajach słuchania radia w latach 2001–2010*, Warszawa 2012.
- Ustawa z dnia 27 maja 1919 r. o państwowej wyłączności poczty, telegrafu i telefonu, *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej* nr 58.
- Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji, *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej* nr 7
- Ustawa z dnia 3 czerwca 1924 o poczcie, telegrafii i telefonii.
- Ustawa z dnia 30 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU2016000025/T/D20160025L.pdf> (dostęp: 11.01.2023)
- Walewska J., „*Dzisiejszy Sputnik lub Łajka – to szczeniaczki w porównaniu z pojawieniem się radiodbiornika...*”: *zachwyceni oraz zdziwieni mówią o pierwszym zetknięciu z radiem*, *Kultura Popularna* 2015, nr 4 (46), 4–41.
- Wersig G., *Inhaltsanalyse: Einführung in ihre Systematik und Literatur*, Berlin 1968.
- Wielopolska-Szymura M., *Rozgłoszenie BBC World Service, Radio France Internationale i Voice of America w komunikowaniu międzynarodowym. Od propagandy do dyplomacji publicznej*, Katowice 2019.
- Wiernicka P., *Lista Przebojów Trójki. Wpływy, fani, przeobrażenia.*, „*GŁOWA MÓWI...*” *Polski rock lat 80.*, Toruń 2018.
- Willey M. M., *The Country Newspaper: A Study of Socialization and Newspaper Content*, University of North Carolina Press, 1926.
- Zdrojewska K., *Rynek radiowy w Polsce po 1989 roku. Od pierwszych stacji komercyjnych do sieci sformatowanych. Polski system medialny 1989–2011*, Kraków 2013.

A SPLIT IN THE 3RD POLISH RADIO PROGRAM IN 2019–2022 IN THE LIGHT OF SELECTED REPORTS FROM THE PRESS.PL AND WIRTUALNEMEDIA.PL WEBSITES

Symmary

The article is a study of the split that took place in the editorial office of the Third Program of Polish Radio, showing the direction taken by the Three after the United Right government came to power in 2015. The publication presents a historical outline of Program Three, controversial episodes in the history of public radio, as well as the history of Trójka after 2016. The author uses the content analysis method. The article increases the cognitive value in the area of radio research and in the area of media politicization.

Key words: media, politics, media politicization, Program 3 of Polish Radio

Nota o Autorze

Tomasz TOMASZEWSKI – student studiów II stopnia na kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Jego obszar zainteresowań obejmuje: radio, medioznawstwo, propagandę i polityzację w mediach.
Kontakt e-mail: t-tomas27@wp.pl